

GASETA DE LES ARTS

CAP DE NOI, ALFRED SISQUELLA

SUMARI

JOAQUIM FOLCH I TORRES, EL PINTOR CATALA SETCENTISTA PERE CRUSELLS
JOSEP GUDIOL, Pvre., LES PINTES : MANUEL ABRIL, L'ESCULTOR ANGEL
FERRANT O LES TRES GRACIES DE LA FORMA : RAFAEL BENET, JOAQUIM
MUMBRU : JOSEP F. RAFOLS, FRANCESC FOLGUERA, ARQUITECTE : M. AL-
CANTARA I GUSART, L'ESPERIT PATETIC DEL MEDITERRANI : SEBASTIA
GASCH, JOAN SUNYER : MARIUS GIFREDA, L'EXPOSICIO DE LA SALA
PARES : JOAN CORTES I VIDAL, VIDRES DE FRANCESC ELIES : M. B., EXPO-
SICIONS : LLIBRES I REVISTES

JUNY 1929

ANY II

2 PESSETES

45.124

MIRADOR

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLÍTICA

Carrer de Pelai, 62

Telèfon núm. 15300

BARCELONA

Subscripció: 2,50 Ptes. Trimestre

EDICIONS "LA MIRADA"

*Ha sortit el volum n.º 11
d'aquesta col·lecció*

L'HOME QUE ES VA PERDRE

per FRANCESC TRABAL

Les demandes de subscripció s'han de trametre a Edicions "La Mirada" carrer de Sant Pau, n.º 2

S A B A D E L L

AVIAT SORTIRA

EL SEGON VOLUM DE

ELS PRIMITIUS

CONTINUACIÓ DE LA SERIE D'ESTUDIS SOBRE
LA PINTURA MEDIEVAL
CATALANA

PER

Mn. Josep Gudiol i Cunill, Pvre.
CONSERVADOR DEL MUSEU EPISCOPAL DE VIC

S. BABRA

LLIBRERIA ANTIGA I MODERNA
CANUDA, 45 : BARCELONA

MONOGRAFIES D'ART EDICIONS JOAN MERLI

■ ■ ■

Darrers volums publicats

D. CARLES

Per JOSEP PLA

JAUME MERCADÉ

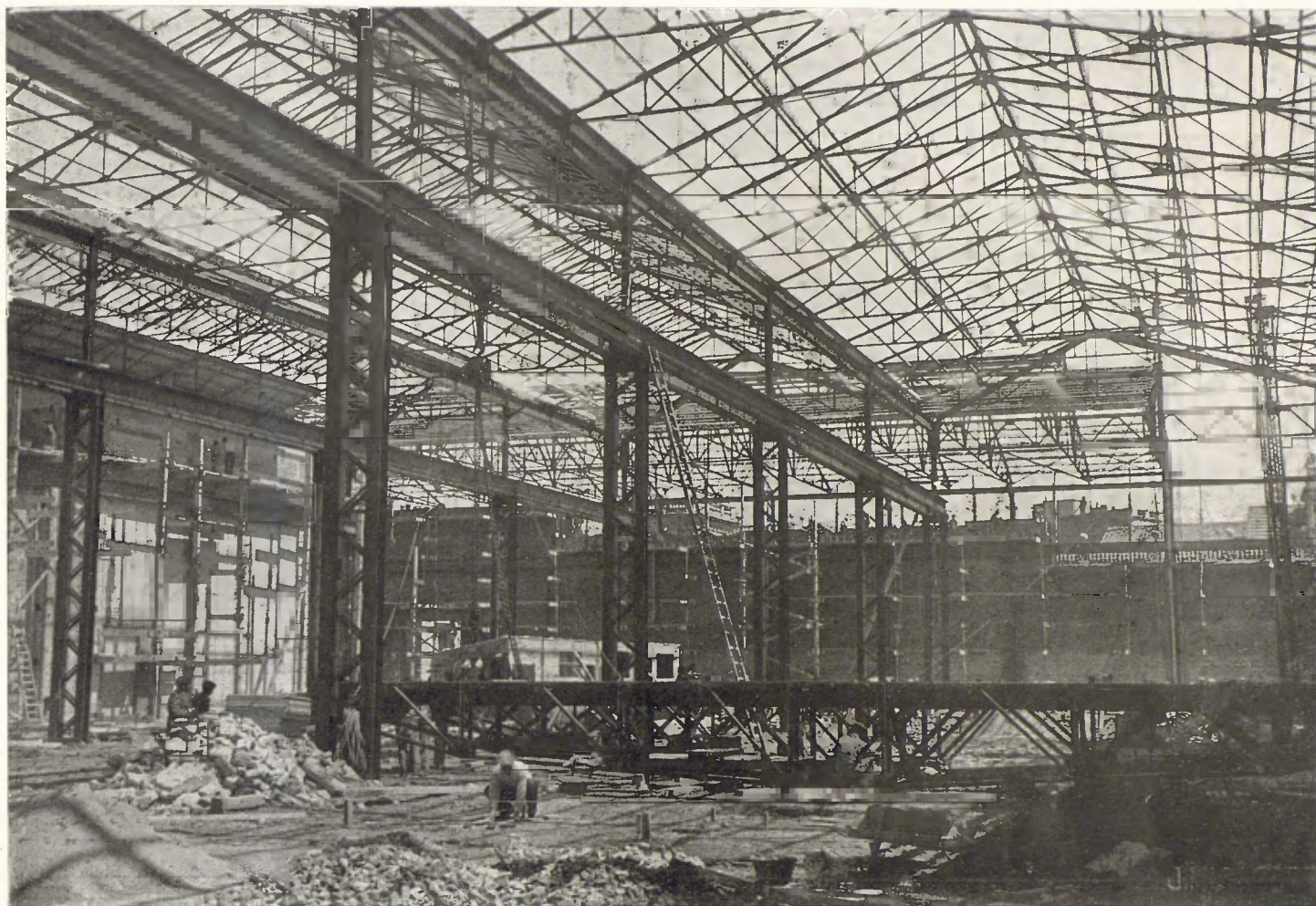
Per ALEXANDRE PLANA

JOAN BERGÓS

Per CARLES CARDÓ, Prev.

GALERIES LAIETANES

Corts Catalanes, 613 - BARCELONA

Palau de la Maquinària de l'Exposició de Barcel·lona, Construcció metàl·lica de la casa Fill de Miquel Mateu

Fill de Miquel Mateu

Angels, 3

BARCELONA

*Tota mena de ferros: acers, bigues, planxes, bigues Grey, etc.
Secció de maquinària: màquines, eines, utillatge, moles «Norton»
Demaneu catàlegs, pressupostos i tota mena de detalls*

RAMON SUNYER

JOIES, ESMALTS I ARGENTERIA

CASA FUNDADA EN 1835

Corts Catalanes, 660 :: Telèfon 11247
BARCELONA

REPRODUCCIONS ARTISTIQUES
EN MARBRE, PEDRA, ETC.

FUNDICIÓ DE BRONZES
A LA CERA PERDUDA

GABRIEL BECHINI

Telèfon 52996

Carrer Roger de Flor, 162
i Consell de Cent, 450

BARCELONA

LAMPARES - BRONZES
FERRATGES PER A OBRES

Rambla de Catalunya, 105 (Provença)

Obradors: Aribau, 103

Fundició: Núria, 16 (S. M.)

TELEFON 71372

ELECTRICITAT

Instal·lacions Generals

Llum, Força, Timbres,
Instal·lacions de luxe i
senzilles. Parallamps, etc.
Especialitat ram d'obres.
Bombes Bloc, Projec-
tes i pressupostos gratis.

S. CODINA

Passeig de Gràcia, 102

Rosselló, 236 - Telèf. 71741

BARCELONA

MOBLES DE TOTS ESTILS
OBJECTES PER A PRESENTS

JOAN BUSQUETS

Mestre Ebenista - Tapisser - Decorador

Estudi, Tallers, Exposició
i sales per a Exposicions
d'Art i Bells Oficis

Passeig de Gràcia, 36 - Telèf. 16825 - Barcelona

FÁBRICAS RIVIÈRE

FUNDADAS EN 1854

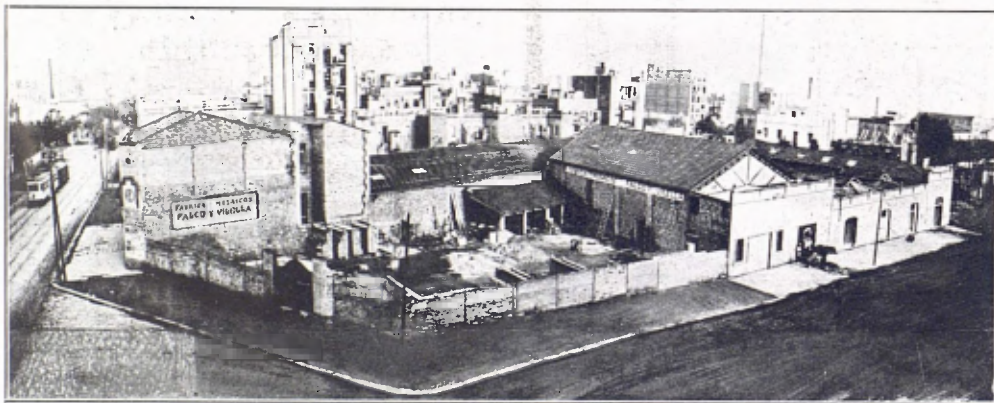
RONDA SANT PERE, 58
BARCELONA

CASA A MADRID:
CARRER DEL PRADO, 4

TEIXITS METAL·LICS EN TOTES LLURS VARIETATS

REIXATS DE FILFERRO PER A TOTES APLICACIONS
TREBALLS DECORATIUS DE FILFERRO
ARC ARTIFICIAL
FILFERRO ESPINOS PRIVILEGIAT
VALLA «RIO» GALVANITZADA PRIVILEGIADA
MATERIAL PER A VALLES
FILFERROS DE TOTES MENES
ARTICLES DE FILFERRO
PUNTES DE PARIS
MOLLES I RESSORTS DE CER

CADENES DE FILFERRO
CABLES METAL·LICS
CORDO METAL·LIC INVOLABLE PER A PRECINTES
GARBELS I CEDASSOS DE TOTES MENES
ARANDELES DE FUSTA PER A CEDASSERIA
SUNYERS, LLITS I CATRES
TEIXITS SEMI-METAL·LICS. DE CANYA O DE FUSTA, PER
A OMBRACLES I ALTRES APLICACIONS
XAPES PERFORADES DE TOTS METALLS
LAMPARES DE SEURETAT PER A MINES

Producció anual:
100.000 metres
quadrats

Pressió hidràuli-
ca amb acumula-
dor a una pressió
de 150 atmosferes

Gran assortit en
dibuixos originals

FÀBRICA DE MOSAICS HIDRÀULICS RAMON FALCÓ

MALLORCA, 478 i CASTILLEJOS, del 242 al 254 - TELÈFON 51228

V. GARCIA SIMON

Pintures - Reproduccions
Motllures - Emmarcaments d'Art
Policromia exclusiva de la casa
Vidres d'Art
Objectes per a presents

VIDRIERIA EN GENERAL

RAMBLA CATALUNYA, 29 - TELÈF. 15677
Magatzems: PARÍS, 138 - TELÈF. 70594

CASA PETIT

R. GAUSSET

ESTUCADOR

ROCAFORT, 108
TELEFON 30966

BARCELONA

Rajoles - Ceràmica CASIMIR VICENS

TALLERS, 72
TELEFON 15644
BARCELONA

BANYERES .. LAVABOS
ESCALFADORS
WATERS .. BIDETS
CAMBRES DE BANY

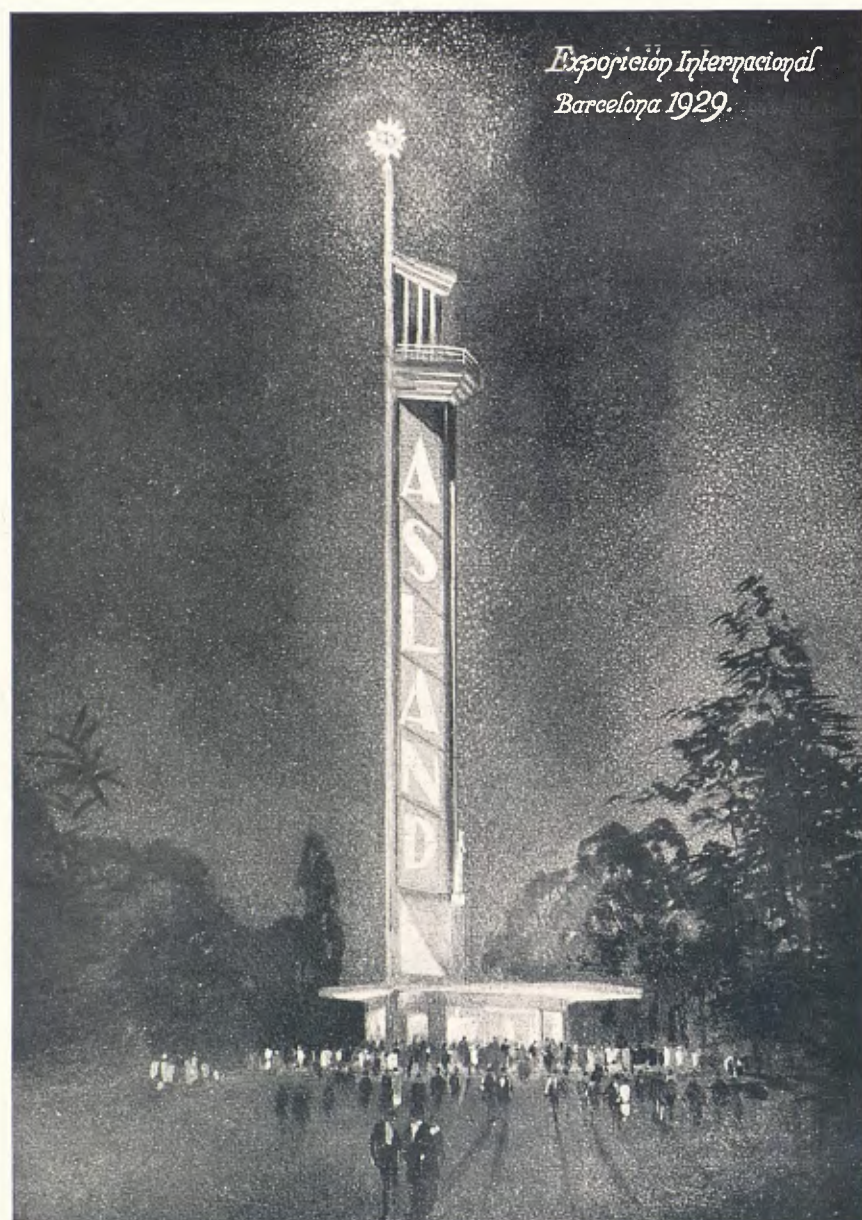

JAUME SAURET
7 · PELAYO · 7

A
S
L
A
N
D

CIMENT PORTLAND
ARTIFICIAL

A
S
L
A
N
D

300.000 TONES DE
PRODUCCIO ANUAL
MARCA QUE SERVEIX DE TIPUS PER ALS
PORTLANDS ESPANYOLS

BARCELONA
PASSEIG DE GRACIA, 45, pral.

MADRID
MARQUES DE CUBAS, 1, pral.

DIRECCIO TELEFONICA I TELEGRAFICA: ASLAND

GASETA DE LES ARTS

ARQUITECTURA, ESCULTURA, PINTURA, BELLS OFICIS, CINEMA

ANY II NÚMERO 10
SEGONA ÈPOCA

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:
VIA LAIETANA, 37, 4.ª - DESPATX 38 - BARCELONA

REVISTA MENSUAL
JUNY 1929

DIRECTOR - PROPIETARI
MARIUS GIFREDA

ART
ANTIC
JOAQUIM FOLCH I TORRES

ABONAMENT
Un any: Barcelona 17 ptes. Península 18— ptes.
Un trim. " 6 " " 6'50 "
Amèrica Llatina: un any 21'— "
Altres països: " " 24'— "
(Non-números anuals)

ART
MODERN
RAFAEL BENET

Números extraordinaris inclusius. Interdita la reproducció d'Articles i Il·lustracions. Copyright GASETA DE LES ARTS

El Pintor català setcentista PERE CRUSELLS

A l'Exposició d'Art Antic celebrada a Barcelona l'any 1902 i a la de Retrats Antics i Moderns celebrada en 1907, va ésser exhibit el retrat d'una dama desconeguda, que ací reproduïm, per tractar-se d'un dels escassos monuments de la pintura catalana del segle XVIII que ens arriben signats, descobrint-nos aixís un nom de pintor unit a una obra.

La importància que té des del punt de vista de la nostra història artística el trobar una pintura signada d'aquesta època, de la qual tant ignorem, ens ha mogut a registrar en aquestes pàgines la fitxa gràfica d'aquest petit monument pictòric que sols ha estat reproduït en el Catàleg de la referida exposició de retrats i dibuixos celebrada al Palau de Belles Arts, l'any que més amunt

Retrat de dama en Diana, signat pel pintor barceloní Pere Crusells (1725). Col·lecció O. Junyent

hem indicat. Del pintor Pere Crusells, autor de l'obra reproduïda, en sabem poc, però el poc que sabem ho donarem ací, amb l'intent de que aquestes dades unides a la visió gràfica d'una de les seves produccions artístiques serveixi d'estímul a la possible identificació d'altres obres de l'artista que per comparança amb aquesta en bona crítica, pot fer-se.

Pere Crusells figura per primer cop en una llista dels mestres pintors col·legiats de Barcelona, de l'any 1725, i en altra de l'any 1734, en que es declara que té 62 anys d'edat i que viu al carrer més alt de Sant Pere de la nostra ciutat.

L'obra que reproduïm és signada en 1725, és a dir, quan el pintor comptava 53 anys d'edat.

La signatura del quadre diu:

PETRUS CRUZELLS. BARCINENSIS
INVENTO ET PINXIT - 1725

Declarava, doncs, el pintor ésser barceloní. El seu art però, representa ací el primer embat de la moda francesa, substituint els italianismes que havien predominat durant tota la dissetena centúria.

La pintura de Pere Crusells té, en el cas de l'única obra que li coneixem, la poca sort d'haver-se vist obligat a retratar una dama (barcelonina?) poc bella. La testa allargada del model, els seus trets baronívols són poc adients a la un xic afectada indumentària del trajo de Diana que, a la manera francesa, el nostre Pere Crusells havia vestit el seu model, sens dubte recordant alguns retrats que els grans mestres de França feien a les dames de la Cort versallesca, i que el gravat reproduïa, circulant les estampes amb relativa abundor pels tallers dels artistes, com únic mitjà de documentació i informació de l'època.

La impressió de l'obra de Crusells, ens porta en son conjunt a apreciar una filiació a l'art brillant de Largillière, i examinant la pintura hom diria que Crusells ha vist d'aquest mestre més que un gravat, ja que el seu colorit sembla impressionat per la gama brillant del famós retratista del temps de Lluís XIV, i la matèria rica de l'artista nostre, molt superior a la pintura que generalment es feia

aquí en el temps, apresada de cara a bons exemples de França.

És clar que el color terrós, actualment és lluny d'aquelles lluidores i esclatants sumptuositats de les sedes i brocats que trobem en els retrats dels francesos de la fi del temps de Lluís XIV i de Lluís XV, però vista la qualitat de la tècnica de Crusells, hom recorda la tragèdia del pobre Viladomat, víctima davant la posteritat de la mala qualitat dels colors usats, que ell mateix havia de fer-se anant a cercar les terres a la muntanya de Montjuïc. D'aquesta mala qualitat n'ha pervingut en l'obra del mestre aquella espessor intransparent, trista i monòtona dels seus quadros, espessor que en l'obra de Pere Crusells no és tan intensa ni tan trista, però que terreja encara malmetent unes qualitats de pintura dignes, certament de millor sort, i que indiquen per moltes bandes un mestratge superior al dels pintors barrocs que els temps de la joventesa de Pere Crusells privaven a Barcelona.

Hauria après a França el nostre mestre?... El fet que el trobem esmentat a la llista de mestres pintors, per primera vegada en 1725, això és, quan tenia 53 anys d'edat, vol dir que ignorem d'ell no sols la seva joventut, sinó els anys millors de la seva vida, i que aquests anys potser no foren passats tots a Barcelona, on l'art que s'hi feia era, quant a la tècnica pictòrica, inferior al seu.

JOAQUIM FOLCH I TORRES

LES PINTES

I

Des del moment que l'home fou creat li creixien els cabells, i hagué de procurar que aquests, en lloc de resultar-li un ornament esdevinguessin cosa superflua i un niu de brutícia. D'aquí que degué preocupar-se de tenir cura de la seva cabellera, usant per això els mitjans que li suggeria la pràctica. Res millor a tal objecte que un instrument de pues més o menys perfectament arranjat. Així degueren emprar-se les pintes, de les quals hi ha mostres pertanyents a les més antigues civilitzacions.

Referint-nos a la Península Hispànica, sabem que els germans Siret, en llurs exploracions pel sud-est d'Espanya, en les províncies d'Almeria i Múrcia, trobaren pintes en estat fragmentari, fetes de vori i referibles una d'elles a estació classificable com de les darreries del neolític i començaments de eneolític, i altra pertanyent ja a l'edat del bronze. També els dos exploradors belgues recolliren una pinta de fusta en les sepultures d'El Argar, de l'esmentada edat del bronze. Don Antoni Vives i Escudero recollí en les necròpolis eivissenques una pinta de doble rengle de pues, dorada en vori, oferint particularitats per catalogar-la entre els objectes deguts a la civilització fenícia. En les estacions de la conca del Betis i sobretot en els túmuls i enterraments de Carmona, Eduard Bonsor trobà diversos exemplars de pintes de vori amb característics dibuixos inísis que fan reportar-los a l'art propi de les estacions cartagineses.

A Eimipúries, en els cementiris grecs i romans, s'han recollit fragments de pintes de vori, i en una sitja de vora el pont del Gurri, de Vic, hi sortí una pinta feta d'un os de costella d'un caball o bou, presentant un obratge molt tosc i un rengle de pues molt curtes i gastades.

Com es veu per la construcció d'aquells útils, des del temps antic que s'hi emprà material que tingui una fle-

xibilitat i elasticitat més dolça que la que podrien proporcionar els metalls, preferint-se el vori a tots els altres materials. No negarem, però, que en el transcurs dels segles s'han usat pintes metàl·liques; però això constitueix un fet excepcional, puix se sap que els antics inventors fan referència a pintes d'or, d'argent o d'altre metall més bast, i s'ha d'entendre moltes vegades que tracta de muntures de metall amb pues o dents de material més a propòsit per a no ocasionar ferides, principalment de vori. Així deu entendre's la dita de les nostres cançons populars, en les quals s'alludeix a *pinteta d'or i escarpidor de plata...*

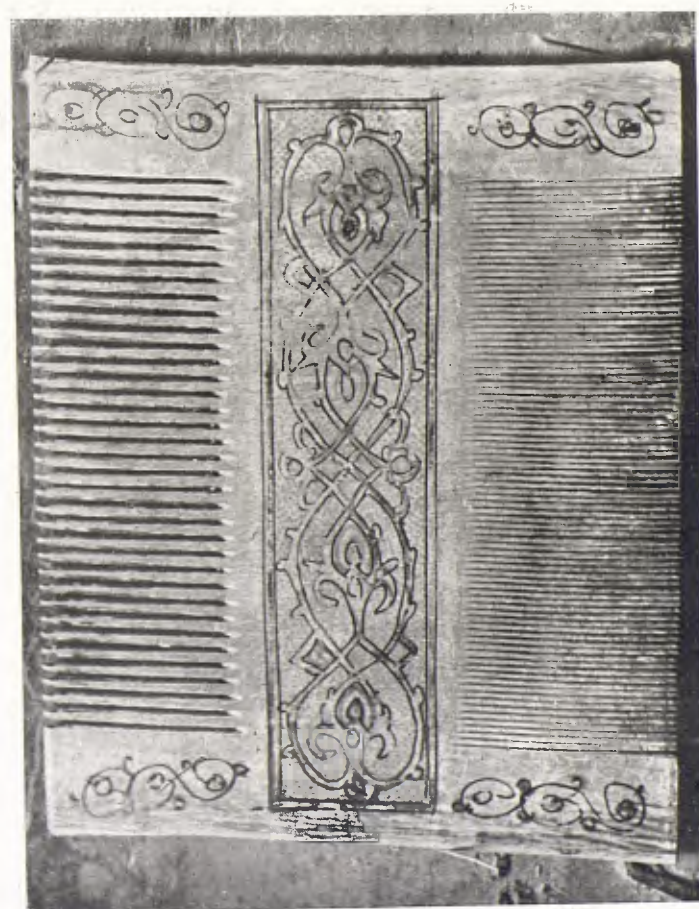
Les pintes han constituït un dels adinificuls de què es servien els bisbes en els actes més solemnes de la litúrgia pontifical. D'aquí que s'hagi de parlar de *pintes litúrgiques*. A elles fa referència en alguns dels còdexs pontificals la rubrica, especificant que després d'ésser tretes les sabates al bisbe i canviades aquestes per unes sandàlies més o menys luxoses, li era treta la capa i se'l feia seure a la càtedra pontifical, i venia aleshores el diaca, qui feia rodejar el coll del bisbe amb una tovallola o pentinador, i s'ocupava immediatament a pentinar els cabells del celebrant amb tot respecte i cura. Així ho fa constar el llibre Pontifical ordenat a finals de la tretzena centúria pel canonista i liturgista Guillem Duran, bisbe de Mende.

Aquest escriptor, en el llibre IV, capítol II del seu *Rationale Divinorum Officiorum* tracta de l'agençament del cap i loció de mans, dient: *calixis et sandaliis impositis, pontifex et sacerdos caput pectinat, manus et faciem lavat*, exposa les raons místiques d'aquesta pràctica i especifica que la pinta, per la seva regular ordenació de les pues, significa la discreció amb què és ordenada la intenció de l'ànima, a la manera que els cabells són ordenats per la pinta (*Rat. Off.*; edició de Lió de 1598, p. 178.)

D'aquí que s'arribés a compondre una oració especial que pronunciava el bisbe en ésser pentinat pels seus ministres.

Pinta litúrgica de Roda d'Ossa

Pintes litúrgiques de Roda d'Ossa

L'antic Pontifical de París dona el següent text: *Senyor, que el vostre Sant Esperit purgui i renti per dintre i per fora el nostre cap i tot el nostre cos i enteniment.*

En antics documents de la nostra terra es fa menció de les pintes litúrgiques, la qual cosa testimonia que eren usades en els bisbats catalans. La més antiga al·lusió la trobem en l'any 915, en el testament de Riculf, bisbe d'Elna, en el qual es disposa de *pectinem eburneum* I (Francesc Montsalvatge: *Notícies Històriques*, vol. XXI, p. 319.)

Un inventari de Sant Joan de les Abadesses, autoritzat el dia 19 de març de l'any 1217, porta la menció de *III pectines eburneus I quotidianam et III festivales* (Butlletí del Cent. Exc. de Vic, vol. IV, p. 142); amb la qual cosa es fa distinció entre un exemplar senzill per ésser usat cada dia i tres més que deurién ésser de major preu, ja que s'usaven per les festes i solemnitats principals.

En 1247, a 2 de juny, un tal Pons, clergue de Cantallop, en morir *in partibus ultramarinis* quan, segons sembla, feia el viatge a Terra Santa, llegava a la seva església *III pectines de vori et III ventals de salga* (C. L.: *Manual de 1244-1247*).

La llista dels béns de què disposava en 1327 el bisbe de Lleida Ramon d'Avinyó, inclou: *Item unum pectinem eburneum sub estimu unius flor.* *Item duos pannos qui serviunt ad pectendum sub estimu unius flor* (Villanueva: *Viaje Literario*, vol. XVII, p. 250).

A Sant Joan el Vell de Perpinyà, a mitjans del segle XIV, es declarava: *Item duo pectines eburnei* (Rev. d'Hist. et Arch. du Roussillon). A Sant Miquel, de la catedral de Vic, es descriu: *unum pectineum eboris* (C. T.: Inventari). I en el tresor de l'església episcopal, en 1342: *duos pectines eburneos*; i en 1368: *III pintes de vori*, és la I és trencada. *Item una bella pinta de vori en un cap feta pintada.* (Arx. Cap.: Tresoreria).

En altre inventari de Sant Joan de les Abadesses, datat a 2 de gener de l'any 1357, s'esmenten *septem pintes de vori* (But. del Cent. Exc. de Vic, vol. II, p. 43).

El rei Pere III de Barcelona, dit el Cerimoniós, en fixar el ritus que deuria seguir-se en l'acte solemne de la coronació dels reis, segons ordinació datada a València el 20 de gener de 1353, no deixà de consignar l'acte de pentinar a qui era coronat: *e la nit pus prop de aquella que deura anar vetllar banyse secretament en una tina o en lo matí daquell dia en lo qual deura anar vetllar lo rey se confes e recebe humilment e ab aquella major devoció que fora lo cos de Jesu Crist e quant tot sera complit e fet e la nit la qual deira vetllar se acostara faças adobar de sos cabells pintenant aquells e per les maneres acostumades despullse les vestidures que lavores vistra e vestes la camisa e bragues noves e bragues blanch ab civella d'argent. (...tot aço sera fet un noble cavaller pinteli lo cap... e apres a la regina pintela la pus honrada doncella qui y sia.* (Edició Bolanill, vol. V, ps. 271, 275 i 308).

Pot donar-se el segle XIV com a època en que es prescindi de la rubrica de pentinar el pontífex.

Les pintes que han servit per algun ús ritual, quasi mai no presenten motius ornamentals de caràcter religiós, i es pot creure que regularment anirien a servir prop de l'altar després d'ésser usades per la immundícia individual.

No totes les pintes litúrgiques, com tampoc les usuals que es conserven del temps antic, tenen dos rengles de pues, les d'una part més grosses que les de l'altra, sinó que n'hi ha que acaben superiorment en carrat o forma corba, i se'n coneix alguna que ofereix un veritable mànec. Quasi totes les pintes anteriors al segle XIV que han arribat a nosaltres són de vori, i n'hi ha de senzilles i de magníficament esculpides amb relleus, i moltes vegades ofereixen ornamentació de caràcter decoratiu amb fauna i flora fantàstiques i amb records de la vella mitologia. N'hi ha també que tenen l'ornamentació trepada i altres que la presenten únicament pintada en or i colors.

Moltes vegades les pintes tingudes com a litúrgiques, s'han conservat mercès a atribuir-les a l'ús d'alguns sant o baró venerable, per més que per llur caràcter d'ítem molt sovint de poder-se reportar a l'època mateixa en què visqué dit personatge. És que, en abolir-se el costum de les

pintes litúrgiques, aquestes, que eren guardades en el tresor de les catedrals i esglésies, se les volgué identificar fins a associar-les amb el record de determinat sant que havia figurat dins la sèrie pontifical d'aquell lloc.

Aureolades de la dignificació de les coses venerables es presenten dues interessantíssimes pintes de vori, guardades en el reliquíer de la que fou antiga Seu de Roda, en el Ribagorça. Estan guardades dintre una interessant bossa amb floc inferior, brodada en seda de colors sobre ll, donant uns motius geomètrics blaus, vermells i grocs, classificables com de la catorzena centúria.

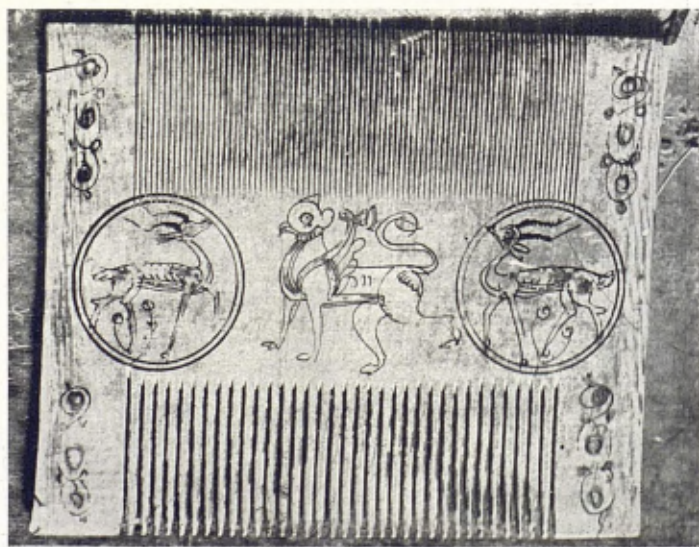
Una de les pintes en qüestió és atribuïda a Sant Valeri; és molt trencada de pues per haver estat arrencades a fi d'ésser donades com a reliquies. Té en el seu cos o pont, esculpit en relleu en una de les seves superfícies, un home vestit amb túnica fins als genolls i cobrint la seva testa una espècie de gran capell cònic i ostentant en la seva dreta un gaiato rematat en creu. En el revers, en mig de dos bells motius ornamentals de caràcter floral, hi ha una espècie de gazela menjant un brot.

L'altra pinta es diu que pertany a Sant Ramon, bisbe de Roda; és d'admirable conservació, amb totes les pues, tant les que en podríem dir de llemener, com les més delicades i fines. Porta esbossada en una de les seves cares, en negre amb tocs de color, una bella faixa ornamental d'estilització vegetal, i en l'altra superfície una mena de lleó alat o grin, posat entre dos medallons i ostentant gzelles.

Es en va dir que la pinta dita de Sant Valeri no pot correspondre al segle III, en què visqué aquell bisbe. Els seus motius esculpits fan atribuir-la a l'art bizantí oriental de l'onzena o dotzena centúria. L'altra pinta és caracteritzadament aràbiga, dels segles XII-XIII, i és molt semblant a una guardada en l'església de la Trinitat de Florència, que és tinguda com a pertanyent a Sant Bernat degli Uberti, qui visqué en la primera meitat de la dotzena centúria i morí en 1132 (Rohault de Fleury: *La Messe*, volum VII, p. 172).

Item tingut ocasió de veure unes fotografies d'una pinta dita litúrgica que té en la seva col·lecció don Marc Jesús Bertran, obrada també en vori, molt deteriorada, la qual té el pont presentant en l'envers com dues portalades romàniques, en una de les quals—la que és entera—s'hi veu arraulit un home assegut a terra. En l'altra cara hi ha en relleu una mena de grin alat; hi manca l'altra part del pont, on aniria potser un guerrier. En conjunt, aquest exemplar té molt poc caràcter per atribuir-lo a època determinada.

JOSEP GUDIOL, PVRE.

Pinta litúrgica de Roda d'Ossa

ANGEL FERRANT

Pedra

L'escultor Angel Ferrant o les tres gràcies de la forma

Una, dues, tres... vint obres.

A una vintena arriben les obres d'Angel Ferrant. A cada una la seva gràcia.

En un grup: els dos relleus amb nus femenins, les tres estatuetses en fusta, dues o tres obres més, nus de dona; el relleu per a una escola, premi del concurs nacional, i el cap del seu pare, el pintor Alejandro Ferrant.

En un altre grup: «La vieille fille», «La Colegiala», el cap deforme (?) de dona i un bust també femení, darrera obra de l'artista.

En un altre grup: Monument a Curros Enríquez, i una

escultura, en formació actualment, sobre motius de tennis.

No té gaire importància des del punt de vista de les obres i de llur valor individual l'agrupació tripartita; però, en canvi, des del punt d'albir general d'orientació, d'estètica i de gràcia, aclareix molts aspectes, car aquests tres grups d'obres senyalen respectivament les tres distintes zones en les quals pot moure's un escultor, sense transgredir els límits propis de l'expressió escultòrica. Són com si dignéssim l'extrema dreta, el centre i l'extrema esquerra de les tendències escultòriques possibles.

En el primer grup, la plàstica irrepresentativa, el lliure

joc de les formes inventades, la combinació deslliurada d'allusions.

Hi ha certs escultors que ens diuen: l'escultura abans que tot és volum; és, per tant, arquitectura. La massa i les virtuts de la massa és ço que és propi de l'escultor, considerar l'escultura des del punt de vista de la placticitat. Fem, doncs, escultura arquitectònica. Aquest és el propòsit de l'escola que podríem anomenar d'extrema esquerra.

És aquesta una de les finalitats més difícils de l'art de l'escultura. I és molt curiosa la circumstància que aquesta tendència sigui considerada com a molt audaç i de màxima avantguardia, quan es pot ben dir que en tot temps i en tot lloc existí, malgrat i que no en tinguéssim esment, una estatuària d'aquest tipus en els objectes industrials d'ús pràctic. Els «útils», ¿què són sinó pura escultura, escultura o arquitectura, assolida o no assolida, si se'ls mira, no pas com tals instruments, sinó com formes plàstiques? En el ram honest de la indústria de les ampolles es troben obres mestres d'aquest tipus. El que pot esdevenir-li a una guitarra i a un bastó el mateix que a un catèdre i a un capell.

ANGEL FERRANT

Terra cuita

ANGEL FERRANT

L'escolar

Si a la bellesa de les formes s'afegeix la riquesa interminable de les matèries distintes i de les possibles suggerències inherents, es podrà incloure adluc en l'art de l'estètica, la fruïció que ens produeix una llapidera, o un bon estoig de pell, o un esquis.

A l'escultura pertoca, doncs, afegir en aquest ordre la sal de la seva fantasia, i compondre el seu objecte, atenent al joc lliure, i no a cap altra consideració d'utilitat o d'aplicació ulterior d'ordre pràctic.

En els objectes útils o instruments que venim d'esmentar, quan s'hi produeix la bellesa és per afegidura i per casual coincidència. Les lleis de la utilitat coincideixen amb les lleis de la sensibilitat. L'escultura tindrà necessitat d'atendre'n d'altres que les darreres.

Ferrant, en el moment a Curros, jugà amb els volums, prescindint de les consabudes fórmules tan representatives, com també arquitecturals. Ara, en el grup de la jugadora de tennis, va a formar un objecte, un monument, un volum, en el qual la suggestió de raqueta, de faldilles

voleadores i saltiró, i escorç, i balanceig, aconseguixin reunits un caprici d'aparador de botiga esportiva, on l'atzar, o el sentit més o menys inconscient de l'encarregat d'agenciar l'aparador, assolís agrupar en fantasia els distints materials de l'esport, aconseguint així, com s'esdevé algunes vegades, tanmateix en la realitat corrent, un encert digne d'exposició d'art i adluc de museu, encara que —és clar—d'un museu fins avui, arreu inexistent.

* * *

Hi ha un altre grup, no pas contrari a l'anterior, divergent, però. En aquest cas les ambicions de l'escultor són d'una altra mena.

Està bé que existeixi proporció, i ritme, i cadència, i ponderació de volums; res hi perdrà l'emoció, però, si tot això arriba a nosaltres encarnat en formes naturals, orgàniques, que són a més a més d'arquitectura, humanitat o suggestió d'éssers vivents.

L'arquitectura de la massa té per ella mateixa una valor indiscentible; però hi ha una altra valor, no pas menyspreable: la configuració física d'un ésser que prengué cos, cos en sentit natural, orgànic, fisiològic.

Un botiguer pot reeixir al compondre el seu aparador, un fabricant d'instruments industrials pot igualment reeixir, des del punt d'obir de l'art, al fabricar el seu instrument, però també la biologia pot encertar exactament al engendrar les seves criatures.

Una obra d'art és un conjunt de sensacions alusives que tenen entre elles la afinitat necessària per a trobar—quan per conducte de la sensació cauen en l'esperit—enllaç i unitat, emmetxament perfecte entre elles mateixes. El treball de l'artista quan depura, o quan simplifica, o bé quan esdibuixa, no té altra finalitat que la de prescindir de tot allò que no és afí i que no va a contribuir directament i imprescindiblement a la unificació de l'obra. Simplificar, depurar, esdibuixar, vol dir deslliurar l'obra de tots aquells elements materials que produïrien una sensació inútil o irreconciliable amb les altres sensacions que tinguin de donar-se en l'obra. Per això Miquel Angel pogué dir que l'art era «el guariment de tota superfluitat». Això no és l'art en particular, això, en general, és tota economia, però en art és donada aquesta llei d'economia, quan l'obra és assolida.

Per això a vegades l'artista quan reproduïx el natural s'até a la configuració que la natura li ofereix, i altres vegades, en canvi, la deforma: és que per a assolir la unitat sintètica, que és el resultat que com a tal autor desitja, li convé a voltes respectar, a vegades jacquir, i a vegades afegir i descomposar; descomposició, que si bé pot merèixer aquest nom des del punt de vista biològic, és per altra banda una veritable *composició* des del punt d'obir artístic.

La funció de creixença natural està estatuïda damunt unes lleis de simetria i d'ordre—cadència, ritme, etc.—les quals poden afavorir o coincidir amb l'ordre de l'artista, però poden també deixar de coincidir. Serà, doncs, imprudent que l'artista respecti el natural en aquells casos en els quals la fi imperativa de la seva obra li demani el contrari; hom pot considerar igualment l'invers, erroni: allunyar-se del que és natural quan res essencial ho reclama.

És així com Ferrant ho entén. Per això podem veure

que en ell, tan aviat s'imposa la necessitat de modelar el nu amb absoluta delectació naturalista, com se li imposa

ANGEL FERRANT

Terra cuita

la necessitat de deformar un rostre humà amb exageració tan evident, que no pot pas ésser imputada la deformació ni a manca d'ofici, ni com un defecte de visió, sinó com un propòsit conscient i deliberat. Si hom no té presents les raons susdites, pot figurar-se, tot mirant el cap deforme de Ferrant que es tracta de una estravagància o d'una fascècia; aquell que reconeixi la raó del que hem dit abans, comprendrà que té raó—profunda i molt deliberada, no pas desvari ni fascècia—l'escultor quan arriba a aquesta deformació... que no és deformació, sinó formació d'una altra mena.

Aquest és el moment de l'obra de Ferrant en el qual l'escultor demostra als qui en poguessin dubtar, la seva destresa essencial, aliena, i per damunt de qualsevol tendència possible.

En la mitja dotzena de figures que hem agrupat en aquest lot en veiem tres que no poden suscitar la discussió, ni produir estranyesa; són figures humanes, com totes, tractades normalment, com una de tantes figures de

ANGEL FERRANT

Terra cuita

museu. No és que l'autor s'hagi arrepentit ací de l'explicit desvarieig d'altres obres, no ha sobrevingut cap crisi en l'ànim de l'escultor, ni tampoc ni renunciat a l'audàcia; senzillament és que ací no n'ha sentit la manca. Cada expressió exigeix una manera i ell va posant en joc, en cada cas, aquella que li convé més. Ferrant no tem ni cerca l'avantguardisme, no defuig ni cerca el reaccionarisme. Tranquil, va guardant l'equilibri natural d'una independència que no s'ha proposat, però que tampoc vol contrariar; curant de trobar la llei de l'art i de la personalitat per l'única camí oportú: sentint on hi ha queicom que pugui ésser sentit i donant a cada obra el que li correspongui.

Per això pot també observar-se en aquest grup la gran diferència d'esperit entre unes i altres obres.

Aquesta dona qui camina, és tota fibra; sembla que està feta pel salt, per a la viva i desperta lleugeresa d'una guineu. No hi ha pas llordor ací. Molt altrament es nota que porta en la seva carn eixuta una força elàstica que fa endevinar la lleugera ingravitat de la seva marxa.

En canvi, heus ací les dones dormint a terra, i aquestes altres dones opulentes, camperoles del cantí als flanes, les quals apareixen en els baixos relleus. Quina massissa pesantosa! i quina manera de jaure's quadradament en el trespol!

Comparant unes obres amb les altres, pot veure's l'amplos i sensibilitat que caracteritza aquest artista, un dels homes més assaonats i més prometedors de l'escultura espanyola contemporània.

* * *

Hi ha una altra regió en l'escultor pot moure's: «Cap cosa de l'home és aliena a l'home», i qui diu home de veritat, és com dir poeta.

Vegem «La Collegiala», de Ferrant, que se'ns acut comentar en aquest cas? L'aspecte psicològic, el caràcter psicològic-social; això que se'n diu «l'ànima» de les persones que veiem. Ja no són aquestes criatures éssers de la natura, i ja no reclamen l'atenció per llur configuració fisiològica. No són pas productes físics, en canvi ho eren les altres figures; el poema del què és físic, del què és material, de l'animal, era prou per ell mateix i assumia la importància primordial de l'obra. Miràvem aquells cossos de dona com hauríem pogut mirar i admirar un llebrer o una pollina, era el poema de la Història natural feta dona, feta fembra, fembra i dona en quant a cossos.

Ara passa el contrari, no se'ns acut dir ni que són maques ni que són lletges, ni que són esveltes, ni que àgils que són, ni que fortes o que febles. Tot allò que la referència a la salut orgànica, a fisiologia, no té importància ací. Què és el que té dones importància? La configuració del caràcter i de l'esperit que per raó de les formes endevinen. Deliciosa i exemplar fusió de finesa plàstica i d'humanitat tendríssima, ací en aquest baix relleu, el qual quan fou presentat a un concurs de l'Estat, astorà unànimament—cosa una mica difícil—a totes les persones a les quals s'havia encomanat el jutjar-lo—i a totes les persones que no eren del Jurat, la qual cosa no és solament difícil, sinó gairebé miraculosa. L'obra s'ho mereix. Hi ha ací humanitat i tendresa i tot el que es vulgui; però la tendresa i la humanitat estan assolides de resultes de certes

modalitats de la forma; la inclinació del cap, el refilat ingènu de la treneta de la noia, l'encongiment dels braços al volguer escriure, la manera emocionada de seure, la manera d'ésser posades les cames i llur modelat. L'autor no afegeix cap comentari al marge de l'escultura. Insinua un sentiment humà, aquell, però, que pugui suggerir per ell mateix l'escultura física. Totes les consideracions crítiques d'ordre conceptual que poguéssim ajuntar ara al comentar la figura d'aquesta nena, com a tal criatura humana, serien afegits que faríem pel nostre compte, haurem de tenir bona cura d'alliberar-les dels excessos provinents de la nostra imaginació, disparades potser per la regió del comentari excessivament desenfrenat. La sensació de l'escultura adllue ens pot fer sentir la humanitat de l'escultura, sempre, però, que ens abstinguem de fer consideracions sobre aquesta humanitat. Aquestes consideracions serien ja nostres no pas de l'escultura, de la mateixa manera que un botànic pot fer consideracions científiques sobre un clavell sense que tinguin res a veure amb el clavell com expressió de forma, de color o d'alegria.

No es pot dir d'aquesta criatura que no senti, ni pateixi, ni que sigui odiosa, ni ridícula, ni insípida. Té sabor i atractiu i adllue suculència i, ço que és més, té simpatia; perquè fins simpatia té en el fons de tan *veritable* com és i tan *criatura*. En alguna cosa de l'univers i no hi ha res en ella que no sigui a la vegada un univers en petit. Però així com hi ha éssers que no estan en l'ordre dels materials creats més prop de la rosa, o del tigre, o del paló reial, o de la llum del matí, aquesta criatura està més prop de la patata, de qualsevol hortalissa honesta, que la pinya o de la taronja.

Si en aquesta obra Ferrant hagués volgut suggerir qualsevol argument possible sobre aquesta noia jove; si simplement hagués insinuat qualsevol comentari avaluador a l'entorn d'aquesta minyona deixant entreveure tal o qual judici favorable o advers; si hagués volgut dir-nos: «Miren quins abominables productes produeixen les escoles», o bé altrament: «Miren quin encís ofereix la imatge d'una noia premiada per la seva virtut i per la seva laboriositat tan delicadament seriosa»; si hagués volgut, simplement, oferir una caricatura del cas, l'escultor no s'hauria produït com a tal, però al fer el que ha fet, lluny d'evadir la plàstica i de transgredir les seves lleis, ha mostrat amb un exemple eloqüentíssim fins a quin límit extrem pot arribar a l'ànima un escultor sense deixar de fer escultura.

L'escultor Angel Ferrant admira, comprèn i exsalsa a les tres Gràcies de la Forma, sense fer-se esclau de cap.

És el millor mitjà per a salvar-se tant en el món de l'art com en tots els altres.

MANUEL ABRIL

ANGEL FERRANT

Terra cuita

JOAQUIM MUMBRU

Paisatge (De l'exposició a la Sala Parés)

JOAQUIM MUMBRU

Una discussió encesa entre els artistes i els crítics sobre la valor ofici; d'una banda aquells que ho fien tot en una mena de fórmula que podríem anomenar retòrica de l'ofici seguint els grans mestres, de l'altra els qui volent evadir tota retòrica arriben a la mateixa negació de l'art: a l'elogi incondicional de tota *gaucherie*. L'ofici, diuen aquests darrers, ha mort el lirisme, salvem l'essencial. L'essencial, però, no està fins avui ben determinat; pels uns, intel·lectualistes a ultrança l'essencial és la plàstica, el bon sentit a repartir damunt la superfície de la tela les masses i a fer conjugat rítmicament les línies. Això ben segur, és encara ofici, ben mirat, retòrica de rel profundament acadèmica. No és l'essencial, doncs; l'essencial, a fi de comptes és l'imponderable—potser la utopia?

El virtuosisme ha mort la pintura, matem doncs

el virtuosisme; la rel mateixa de tota tradició. Cal començar la història cadascú per ell. Però això no és pas possible.

Davant meu hi ha un home que ha tirat els daus per una idea bella; a l'altra banda una munió d'hommes es formula la retòrica de tirar els daus per una idea bella. Hem presenciât la neixença d'un *pompierisme* abracadabrant. Les fórmules de tirar els daus per una idea bella són senzillíssimes — són elementàries. Resten aleshores únicament les fórmules primàries; salvatges; sense força, ni gràcia. No tot-hom és apte per a tirar els daus per una idea bella.

És millor que hom no ho fii tot a l'atzar. Cal tenir en compte que per poder-se evadir de l'ofici, cal haver-lo posseït. Aleshores l'artista es dirà Picasso o Matisse o bé, potser Greco o Goya.

No hi ha fórmules per a arribar a l'agudesia; dis-

sortat d'aquell que fia en qualsevol retòrica per a arribar-hi, encara que es tracti d'una retòrica sense retòrica. Dissortat però, d'aquell que per a expressar-se no posseeixi un llenguatge i qui diu un llenguatge diu ofici. És clar que en art com a valor primordial hom ha de creure en el que ve de Déu; però és que tant el que és matèria com el que és esperit en dimana.

Sense tenir el sentit del llenguatge no es pot escriure; sense tenir el sentit estricte de la pintura no es pot pintar. És clar que per damunt d'una bona qualitat gramatical o pictòrica hi ha idees a expressar; idees pictòriques en la tela, idees literàries en la quartilla. Aquestes idees en pendre naturalesa pictòrica o literària es formularan d'una manera distinta, malgrat potser, en essència es pugui parlar en art d'una idea primera — d'una pre-idea — sense cos, plena de vaguetat, còsmica, la qual podria ésser considerada com el llevat de l'ànima comuna de totes les arts, de natural poètic o musical. Però aquesta idea, no és encara una idea, car li manca la forma per a ésser compresa; és més bé la força motriu de tot fet artístic. Per a què aquesta força lírica pugui ésser considerada com una idea és necessari que trobi uns òrgans adequats, corporals, sensuals, que li donin vida tangible.

Cada art té els seus òrgans, els quals tenen els seus límits que no poden ésser transgredits sense que perilli la mateixa intensitat, de ço que podríem anomenar l'ànima o la lírica.

Aquests límits de cada art són ben explícits; la música es fa amb sons, la pintura amb color i imatges, l'escultura amb volum representatiu, l'arquitectura amb volums racionals, la literatura amb el joc de les pareules i de les idees. Comunament les arts tenen llurs analogies, tant com llurs diferències. En totes les arts es pot parlar de sentiment, d'emoció, d'harmonia, de ritme, etc. Hi han versos, obres musicals, escultures i pintures arquitectòniques; hi han pintures i escultures poètiques o musicals. Hi ha la música de les pedres de la qual ens parla Goethe. Hi ha la música dels versos.

Existeix però una idea plàstica la qual es desenrotlla en l'espai i una idea musical que es desenrotlla en el temps.

La pintura té els seus límits imposats per la matèria — la música té també la seva materialitat. Ja deia Leonardo que l'ànima està trista de deixar el cos i que desitja restar-hi sempre, car sense els òrgans no pot obrar ni sentir.

Cal no oblidar que Occident ha donat una pintura i una escultura sense abstraure's massa del fet vital. Avui en canvi Europa sembla fatigada de l'equilibri i és deixa penetrar per l'esperit d'Orient; per l'heretgia de que l'esperit no pot conviure amb el cos. Per ací hem caminat vora l'abisme de les transposicions líriques. La natura ha deixat d'ésser un diccionari de formes belles, per esdevenir monstruosa en vistes a la expressió plàstica-lírica. La natura de pretexte de bellesa ha esdevingut bastida rítmica, geometria lírica, fins a convertir-se en ritme pur—en alt decorativisme.

* * *

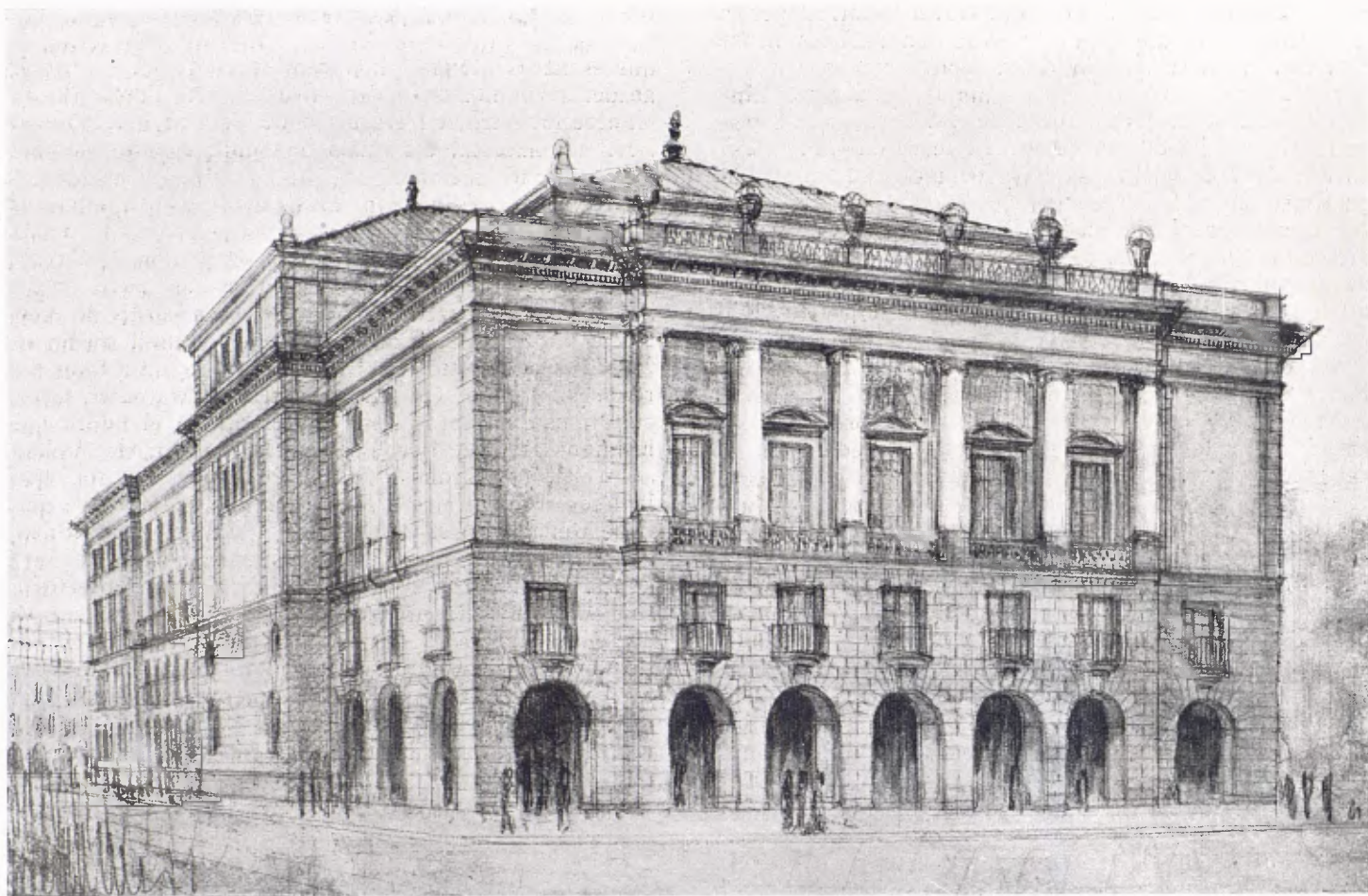
Davant de tanta pintura abracadabrant feta pels acadèmics de Berlin, de Mèxic, de Portugal, de Txecoslovàquia, de Rússia o de Polònia, de Madrid, Sevilla i Múrcia, els quals han envaït indegudament el terreny dels homes aguts; davant de la platitud sobreexcitada dels *pompier-incendiaris* de tots els països cultes, mig cultes i per civilitzar és bo trobar-se amb homes com Joaquim Mombrú, qui ha après humilment el bon ofici; amb homes com Joaquim Mombrú, qui té un instint perfecte de la qualitat pictòrica i que en els bons moments expressa amb mitjans normals idees poètiques d'una penetrant agudesesa. «Vista del Guinardó» era en aquest sentit una obra intensíssima: lírica sense necessitat d'evadir-se del concepte estricte de la pintura-pictòrica.

Però totes les obres de Mombrú exhibides darrerament en la sala quadrada de can Parés, posseïen aquell encís de la matèria i del bon ofici, que després dels neo-impressionistes francesos de Derain i de A. Dunoyer de Segonzac i d'alguns més, han tingut cura de guardar els artistes catalans. Pintura de qualitat era anomenada per Torres-Garcia la pintura del nostre amic Creixams; pintura de qualitat és també la pintura de Mombrú, com gran part de la pintura catalana actual, situada per Carles Capdevila en l'extrema esquerra del centre. RAFAEL BENET

JOAQUIM MUMBRU

Paisatge (De l'exposició a la Sala Parés)

FRANCESC FOLGUERA I LLUIS BONEF, arquitectes

Projecte de Teatre Municipal. Perspectiva de façanes

FRANCESC FOLGUERA, arquitecte

Una bosquíria de papers atirabuixonats a totes bandes i arreu planant la mirada senzilla d'home bo, tal esdevé a casa d'En Francesc Folguera la sala de treball a l'hora en què ell hi és.

Pertany a una promoció, Francesc Folguera, que res no ha planyut pel paper. Si una solució no li escau, a l'edifici que projecta, en cerca una altra. Sobreposa, al tel de ceba crem, un nou tel de ceba crem que al seu torn serà també submergit per un altre; tardarà Déu sap quant l'aparició del paper blau definitiu ratllat de negre. Aquell «sumar-se a si mateix», que el seu (i nostre) venerat Gaudí, tant repetia, se li degué gravar a la memòria. Sols per la depuració s'arriba a l'harmonia.

Fa feredat veure quin acopi de treball un Francesc Folguera o un Lluís Bonet han portat als encàrregos. Nosaltres, els que de lluny o de la vora, havem seguit aquest intens desplegament de l'arquitectura coetà-

nia—on gairebé no hem actuat sinó d'espectadors—no sabem avenir-nos-en.

¿Serà aquest un afer de fantasia, una habitud banal de voler que corri el llapis? Ben al contrari, en el cas d'En Folguera, penós croquisador; no té el seu acopi de dibuixos cap altra causa que la plena consciència de l'home responsable que no pot, de cap manera, dar als executants les coses poc resoltes, les solucions a mitges, malgrat poguessin creure's bastant profitables. A còpia de treball, a còpia de mirar i remirar amb el seu esguard senzill, encomana Francesc Folguera la simplicitat a la seva arquitectura, l'arruixa de la claredat innata d'unes proporcions ben pròpies. La lliga, amb el sentit d'exemplament d'ell tan característic, amb les modalitats més esteses dintre l'art constructiu del nostre poble, sap ajuntar, encara, al seu instint la seva vasta formació científica. L'arquitectura de Francesc Folguera, de tan profundament com-

plexa, apareix com la cosa més simple d'aquest món. L'instint hi és, però també l'ordre geomètric, com en tota arquitectura que valgui la pena.

Els avantguardistes provincians, partidaris en pintura de tot el que s'ha endut la preferència a *L'Esprit Nouveau* i a *Cahiers d'Art* en successives èpoques, han tingut de fer un salt perillosíssim per anar de l'atrofiament de l'estructura que va ésser el cubisme fins al fenomen d'intromissió de la quimera dins l'àrea pictòrica. És que a la pintura, pensi's el que es pensi i digui's el que es digui, li repugna—no hi pot fer més—l'obstinat allunyament de la vida objectiva.

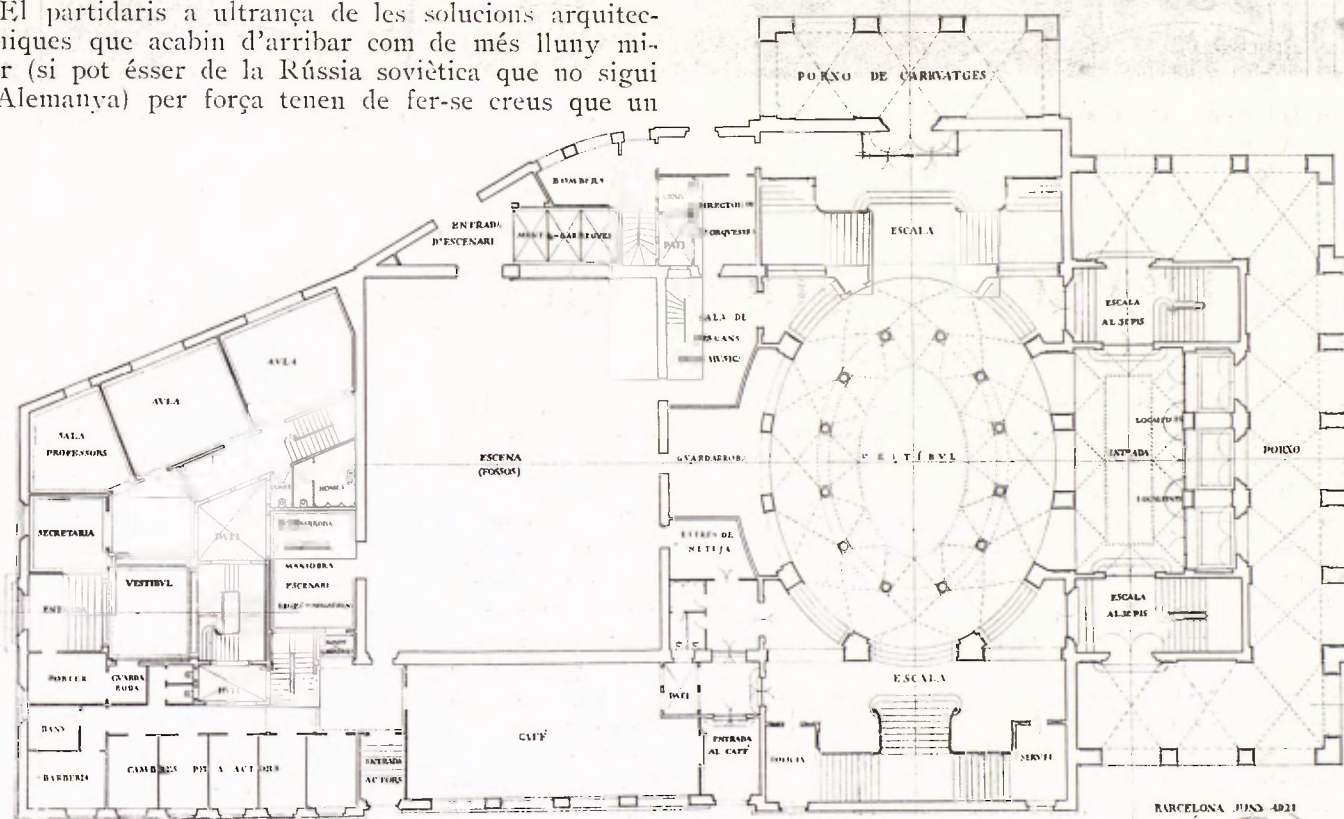
Els millors arquitectes, però, han sabut sempre i saben ara que aquests salts eren inútils i s'han abstingut de fer-los. Han fos sempre l'estructura i l'instint, i per aquesta raó resten belles les llurs obres.

¿No es bell, acàs, sota el signe de la geometria, el pati el·líptic que es centra a pla terreny en el projecte de Teatre de la Ciutat que Francesc Folguera i Lluís Bonet, agermanats, varen dur al concurs municipal d'anys endarrera, projecte que no va ésser vist ni pel jurat ni per la crítica? ¿No és bella acàs—sota el signe d'una altra gran valor: la tradició—la façana principal d'aquest projecte, tan ben emparentada amb l'obra més famosa de Soler i Faneca? ¿No són també boniques—valorades pel seny i per l'instint bojament inseparables—totes les cases i casetes, rectories i capelles que Folguera ha segellat de la seva proporció característica i ha expandit per la costa i la muntanya catalanes?

El partidaris a ultrança de les solucions arquitectòniques que acabin d'arribar com de més lluny millor (si pot ésser de la Rússia soviètica que no sigui d'Alemanya) per força tenen de fer-se creus que un

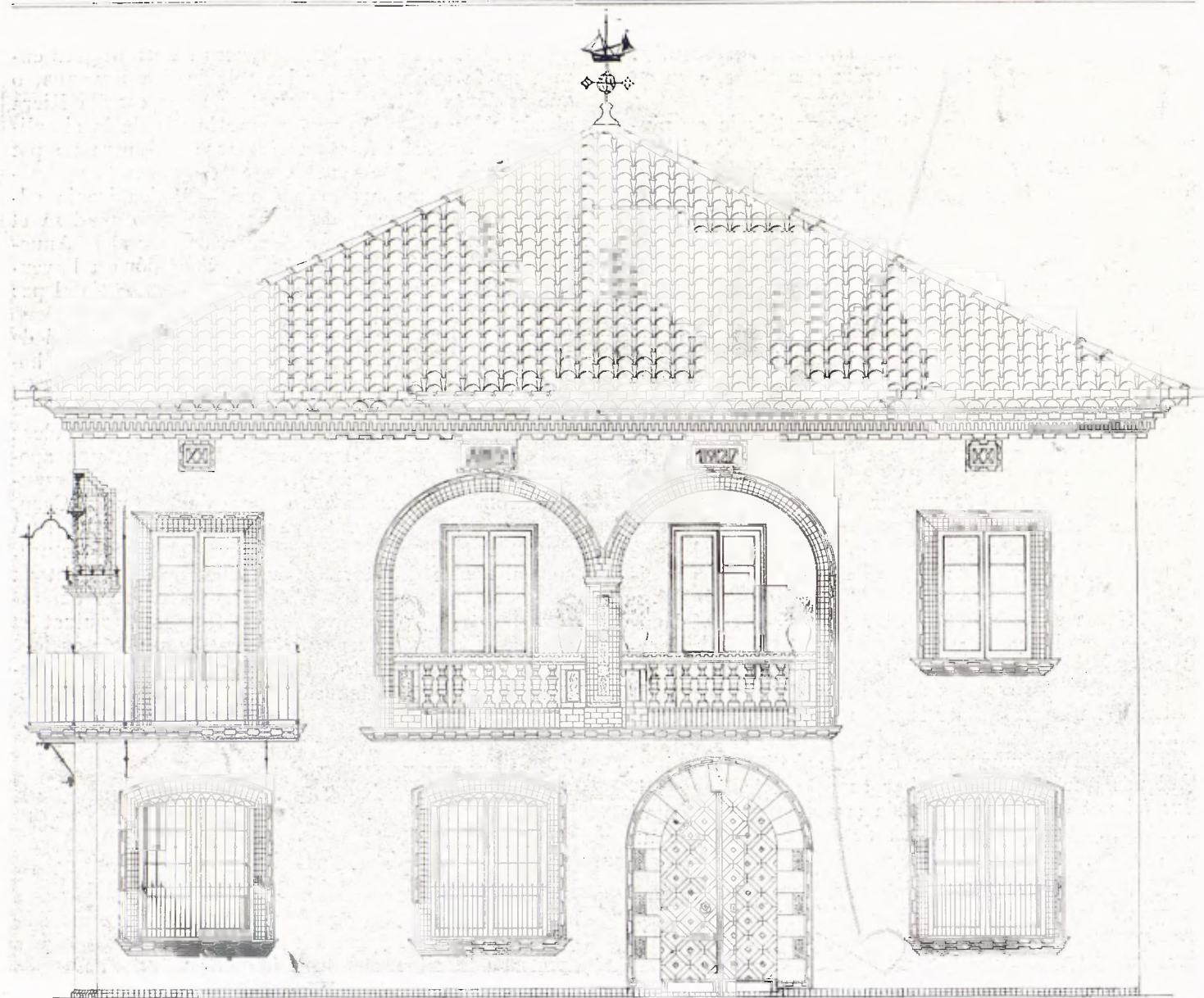
home del talent del nostre Folguera s'entretingués encara no fa gaire a cercar les solucions a Ravenna, o que es donés a l'alegria llevantina en la capella Riera alçada a Premià. Ells van envers la via de la simplicitat, amb mirada ferotge. Francesc Folguera no pot trair—és impossible—la seva mirada congènita de bondat. Però té una amagada ironia—l'única ironia admissible—, i, després de preparar-se amb agudeses el públic en el sospesat treball que va inserir al II Anuari dels Amics de l'Art Litúrgic, ell es dona a l'aventura. D'anàloga manera a com Picasso els sortia al pas als sobrerrealistes fent destacar els seus perfils de dona terriblement patètics més enllà que l'embull sordid de Max Ernst, ell qui ha estimat la simplicitat a totes hores (servint-se o no servint-se del motlluratge en terracuita), ha estat prou apte per copsar tot el millor que hi pugui haver en l'arquitectura d'avantguarda. Volent amb obres comentar les raons dels qui són uns apològistes impeterrits d'ella, crea un assaig de despullada construcció en la Casa Riera del carrer de Casp, a Barcelona; conscient, per altra banda, que serà aquest el camí que a no tardar petjarà l'arquitectura, com el nostre director Rafael Benet oportunament va dir en el número 4 i com els dos arquitectes del futur—illustres ja, malgrat haver tot just terminat la carrera—Tores i Sert, pràcticament anunciaren.

En tot temps i en tota terra per la dona es fa la festa: la festa de la mansió sumptuosa té la dona re-

FRANCESC FOLGUERA I LLUIS BONET, arquitectes

Projecte de Teatre Municipal. Planta baixa

FRANCESC FOLGUERA, arquitecte

Casa a Blanes en el Passeig d'Enric Prat de la Riba

gentant-la amb un esplet de qualitats que la nostra fantasia li agombola. La dona d'avui dia gairebé només té nirvis. Xalada, debatent-se entre toxines, vol nirvis al davant que li facin companyia—els nirvis de Lurçat, de Van der Rohe, de Siniavsky—. Però així com el nostre benvolgut Marichalar diu que res no l'importa de l'estil de la façana de la casa on ell habita, mentre pugui descansar-li la mirada en l'estil de la façana de la casa del davant, volem per ella—per la dona d'avui dia—(llibertant-la en el que es pugui del caos de ficcions) donar-li la serenitat als murs de casa, per al qual tant s'avenen estructures de la tècnica moderna. Si tant costa de donar-li netedat interior, que tingui almenys un pulcre ordenament tot el que la circumda, perquè la netedat és mitja vida. Ja tenim la pulcritud, la nitidesa, un aparent repòs impregnant les estructures d'avantguarda; amb tot, moltes vegades no ens omplena el seu sentit i ens donen la im-

pressió que molt encara hi manca. Caldrà, doncs, que es presentin arquitectes que hagin fet un fervent aprenentatge en els estils històrics, rejoinint aquests estils amb aportacions ben personals—curulles de passió—i que esberlin els cors plens de caritat prístina dins la fossa encara sèptica de l'arquitectura d'avantguarda. I en l'obra que En Folguera ha plantejat al carrer de Casp, de Barcelona, tenim la confiança que ens dirà que si la netedat és mitja vida, és l'altra mitja vida l'emoció.

JOSEP-F. RÀFOLS

Obres principals de Francesc Folguera: Casa Oromí, a Palau-solitar; Casa Formosa, a Sant Sadurn de Noia; Casa Orenç, a Blanes; Casa Ferrer, a Blanes; Casa Ferrer, a Tossa; Casa Nubiola, a Pallesjà; Casa Rectoral, a Sant Sadurn de Noia; Casa Tossas, a Blanes; Oratori Riera, a Premià; Cellers Cooperatius, a Marsà; Panteó de la família Riera; Reforma i porxo de l'església parroquial de Sant Sadurn de Noia; Teatre-circ Olímpia, a Barcelona; Casa Riera, al xamfrà dels carrers Claris i Casp, a Barcelona (en construcció).

PERE DAURA

La bóta del vi (Galeries Badrinas)

L'esperit patètic del Mediterrani

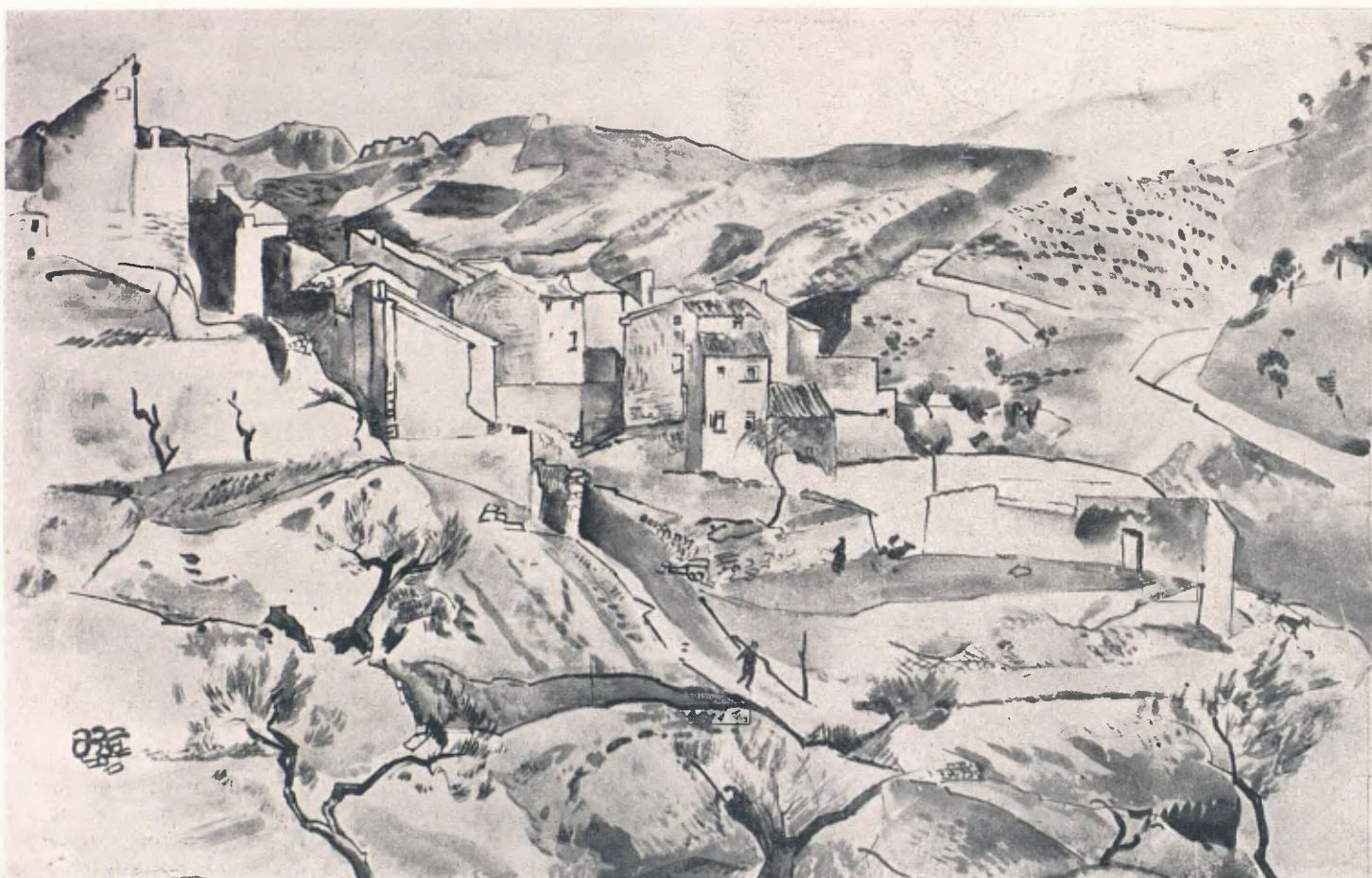
*A propòsit de l'exposició de Pere Daura
a les Galeries Badrinas.*

Més d'una vegada ens havem aturat a meditar si no es donaria a la nostra condició mediterrània una qualitat massa flonja; si la pregonada dolcesa de la nostra llum, no ens hauria portat massa sovint—tant en pintura com en literatura—a deixatar excessivament el nostre concepte del món exterior, donant-li una naturalesa enfarfegadora, de pur amable. Ens fa l'efecte que en tota llei de consideració plàstica, més d'una vegada havem confós la serenitat amb l'encantament i la badoqueria. I que en les nostres delectacions estètiques de la forma, sovint havem pres com a concepte de les coses, llur simple envoltori extern.

Més d'una vegada ens havem aturat a meditar que l'extensió d'aquesta norma, apoiada en simples visuals, com a llei fonamental del nostre esperit mediterrani, ens deixaria, davant d'altres espiritualitats, continentals o insulars, en una posició, una mica depriment, de baliga-balagues.

¿És que el nostre món mediterrani és un món amb simple pellofa, que perd la seva caracterització distintiva tot d'una que hom s'endinsa en l'estudi de la seva psicologia? ¿És que no hi pot haver una íntima essència, fins i tot cerebral, purament, si es vol intel·lectiva, de les coses mediterrànies?

Creiem fermament que sí. Creiem fermament que per mediterranis que siguem ens és permès de trencar-

PERE DAURA

Paisatge (Galeries Badrinas)

nos una mica el cap, en tota faiso d'activitat estètica, a esbrinar el sentit profund de totes les coses i a donar a les expressions de l'art nostre, encara que caiguem en alta traïció del nostre meridionalisme, una mica de densitat sintètica, i una mica de la sublim angoixa de la bellesa parida amb dolor.

La contemplació de les teles de Pere Daura, suara exposades en les Galeries Badrinas, ens ha portat, una vegada més, a aquesta meditació. Perquè la pintura de Pere Daura, si li treiem l'impressionisme, una mica banal, d'algun dels seus bodegons, és un art mediterrani que entra resoltament en la filosofia del món exterior, amb una inquietud místico-sensual una mica esclava i tot.

La tela «Retrat de dona» (n.º 18) sembla poder-nos donar la clau del temperament de Pere Daura. Sota la visió ascètica del color i de la forma, una febrer interior anima la vitalitat d'aquesta pintura i estableix una mena de sistema nerviós únic entre la figura polida i el paisatge esquemàtic que li serveix de fons: és a dir, que dona a llurs valors sensibles una naturalista vital situada més endintre del pla de llur simple aparença forma.

Els paisatges de l'illa de Còrsega, presentats per Pere Daura, semblen haver donat a l'artista la lliçó de la inquietud mediterrània, la sensació de l'esperit pa-

tètic de les coses situades en el nostre paral·lel. L'expressió pictòrica de totes aquestes teles sembla respondre a una sensibilitat excitada no solament per la contemplació, sinó pel coneixement del món exterior, arribant a la gradació emotiva de la tela «La casa del trobador corsa Maestrale a Porto», on la suggestió del concepte—d'aquell coneixement—dóna la visió externa de les coses a través d'un *écran* francament cerebral.

Reputem els paisatges de Còrsega, en l'obra de Pere Daura, com un exercici d'investigació, en el qual les seves qualitats de pintor s'han afinat. Després d'aquest exercici, els olis de Tarragona ens retornen a una qualitat pictòrica més pura i prou intensa per coordinar la penetrant agudesia del concepte amb la forma amable d'una expressió oberta al plaer dels sentits, d'una manera guirebé voluptuosa.

Els paisatges de Tarragona, de Pere Daura, són l'equilibri, el retorn a la ponderació, després del trasbals de totes les inquietuds excitades pel desig d'entrar en l'íntim coneixement de tots els elements del món exterior posats dins la visual de l'artista. Aquests paisatges de Tarragona són el retorn a la delectació de la forma, després d'haver atravesat la zona patètica de l'esperit

M. ALCÀNTARA I GUSART

J. JUNYER

Pintura

JOAN JUNYER

Junyer és un artista dotat. Es diu d'alguns artistes que tot el que toquen ho transformen en poesia. Es conta de Picasso que un tros de paper, un tros de cartó, un tros de zinc, triturats pels seus dits miraculosos, es converteixen de cop i volta en objectes d'infinita poesia. Junyer també sap el secret de transformar tot el que toca en poesia.

Hem seguit pas a pas la seva carrera. En les seves primeres obres, a través de les imperfeccions primeres, a través de les vacil·lacions inicials, a través de les inevitables dificultats d'expressió de tot començament, s'endevinava ja aquest do, aquest magnífic do de Joan Junyer. Les seves línies tenien ja aquell tremolor vital, aquell balbuceig emocionat, aquella palpació patètica, que ja no ha abandonat mai més.

Junyer sap dotar les línies d'una insòlita vitalitat. Filles d'una aguda sensibilitat, terriblement *aiguísée*, les seves línies, brutalment incisives, semblen voler

foradar la superfície de la tela, guiades hom no sap ben bé si per la punta d'una agulla o la punta dels nervis. En contemplar aquestes línies hom pensa en les ratlles, trèmules de vida, de certs dibuixos involuntaris, dictats pel més pur automatisme. Hom pensa en aquell dibuix involuntari, que ha servit a Picasso per a aconseguir resultats insospitats: les calligrafies del *Ragtime* de Strawinsky, per exemple. Hom pensa, encara, en els dibuixos de Miró, que viu atent a les visions del seu món interior, i que les fixa ràpidament sobre el paper en presentar-se, de la mateixa manera que el poeta anota en el seu carnet la metàfora que acaba de crear.

Junyer, però, no creu en les soles virtuts lineals. Ell creu que les realitzacions dels grans artistes actuals—dibuixants més que no pintors, moltes vegades—realitzacions estrictament monocromes, són incompletes. I ell vol atènyer un art total. Ell estima la línia. Però creu també en tota la joia de la color.

Les obres de Junyer són de colorista excepcional. Colorista insòlit, de matèria densa, que aconsegueix resultats imprevistos, de finesa admirable, de delicadesa sorprenent. I de la mateixa manera que les seves línies s'enllacen amorosament, tot i obeint a un ritme que dóna naïvença a graciosos arabescos, les seves colors en cridar-se en repellar-se, en relacionar-se estretament, creen conjunts harmònics.

Aquest arabesc lineal, aquesta harmonia tonal, però, no són fills de la voluntat, ni són deguts a una lògica implacablement numèrica, implacablement lluny de les sàvies bastides arquitectòniques, destructores de lirisme. Aquest arabesc lineal, aquesta harmonia tonal, són fills de l'indefinible instint d'ordre que s'agita en el més profund de tots nosaltres. Ordre, no pensat, sinó pressentit, endevinat per la intuïció prodigiosa d'aquest jove artista que s'anomena Joan Junyer, i al qual fa temps que els bons coneixedors de pintura han obert un crèdit il·limitat.

SEBASTIÀ GASCH

J. JUNYER

Pintura

L'exposició de la Sala Parés

Per final de temporada la Sala Parés ens ha mostrat una selecció d'obres d'artistes de la casa. I val a dir que és un final esplendorós, el qual, per altra banda, inicia un feliç resultat de la tasca de marxant, que ja temps ha començat. En Joan Anton Maragall.

En altres països de mercat artístic important—París posem per cas—aquestes complicacions són d'altre mena que a Barcelona. Allí, els marxants compten amb una clientela extensa (a vegades intelligent i altres capriciosa), amb gran quantitat de producció (i també, en aquest cas, en hi ha de molt bona, d'extravagant i d'insulsament acadèmica). Davant d'aquest fet, la competència és inevitable; i aleshores comença la lluita subterrània, l'inflament immoderat de qualsevol artista agosarat, però també, cal reconèixer, en pot sortir la troballa dels veritables temperaments que el temps va tamisant l'or esplendorós de l'arena estulta.

A Barcelona, en canvi, els col·leccionistes de pintura moderna són, ara com ara, en nombre reduït, insuficients per a absorbir tota la producció de bona qualitat, la qual, cada dia, és més important.

Cal, doncs, elogiar amb entusiasme els bons propòsits de Joan Anton Maragall, un fruit dels quals és aquesta notable exposició que comentem.

Seguint l'ordre alfabètic del catàleg, començarem per:

RAFAEL BENET (1)

Aquest pintor és un dels més inquiets que tenim. No es tracta aquí d'aquella *inquietud* amb majúscules completament externa i motivada per l'arribisme d'espantarrar; sinó de la constant recerca de les possibles facetes del seu temperament per a assolir el totalisme de la seva personalitat. La seva posició no és gaire còmoda, però la lluita és més noble.

La *Natura morta* és la millor tela exhibida de Benet. El fragment de les flors és admirable, i en els reflexes de la taula hi ha les qualitats de bona pintura que sols el coneixement intuitiu de l'ofici pot explicar.

La *pluja* és un altre caire reeixit de la visió de Benet, com també *Pomes i Onefors*. De la primera cal remarcar una elegant composició i una gama afuada; de la segona, una certa afinitat amb la pintura anglesa.

Una mostra evident de refinat colorista ens ha donat, aquest pintor, amb les *Teulades*. Em sembla, però, que aquesta tela guanyaria, si en alguns fragments de les teulades hagués mitigat els tons vius.

(1) Pel fet de compartir amb Rafael Benet les tasques de director de GASETA DE LES ARTS, he cregut més convenient transcriure la ressenya apareguda a *Mirador*, en el qual no ens lliga cap col·laboració.

FRANCESC DOMINGO

Aquest pintor presenta quatre figures plasmades, segons la seva darrera modalitat pictòrica, iniciada fa poc temps, i actualment resolta, ja, amb notable maduresa. De l'anterior ascetisme estructural passa a un sensualisme de la matèria conservant al mateix temps les característiques espirituals d'un refinat misticisme. Per damunt de totes les possibles recerques, sempre hem constatat, en la pintura de Domingo, aquelles qualitats essencials que sols es manifesten en els temperaments pictòricament dotats.

MANUEL HUMBERT

En les dues obres irredites presentades per aquest pintor, hi han les acostumades característiques del seu art. En *aquarella* tenim una altra mostra de l'admirable consistència que assoleix, en mans d'Humbert, aquest procediment pictòric, per bé que no siga de les millors aquarelles de l'artista. En *Composició* hi ha aquell monocisme preconcebut d'altres anteriors obres, conjuntament amb la sensibilitat afuada del seu temperament; en dir que porta dignament la signatura d'Humbert, creiem fer-ne el millor elogi.

IGNASI MALLOL

La seva vista del port és un renovament important en la visió d'aquest refinat pintor. Quan hom assoleix la digitació traçada de Mallol, cal que l'esperit vigili particularment en el sentit de contenció.

En aquesta tela, ultra les delicadeses emotives, tan peculiars de les obres de Mallol, hi ha una major amplitud de paleta, i una estructuració més consistent. En aquesta renovació de Mallol hi pressentim una col·lita exuberant de belles realitats.

JOSEP MOMPOU

Les teles de Mompou figuraven en la seva anterior exposició la qual hem comentat en el seu dia.

Considero merescuts els elogis que aleshores va expressar Fàbregas en aquestes pàgines.

JOAN SERRA

És un pintor d'una fuga apassionada, però al mateix temps, consistent. El seu *cezannisme* de la primera època, estructura encara la seva visió. Això no és un retret, sinó més aviat una justificació de la seva orientació definida. Serra, per sobre de tot, és un temperament ingènitament pictòric, i si alguna cosa ha de vigilar, és precisament, les seves facultats instintives.

Figura, és un nu de dona resolt amb fermesa i distinció. El fragment de les cames, admirable de construcció.

IGNASI MALLOL
Paisatge olotí
(Sala Parés)

RAFAEL BENET
Vista de Tossa
(Sala Parés)

JOAN SERRA

El port de Barcelona (Sala París)

Paisatge, és una mostra recixida del seu afnat sentit de la color, i estructurat amb justesa. *Perdiu*, una prova convincent del coneixement profund que aquest pintor té del ofici.

ALFRED SISQUELLA

La pintura de Sisquella ha assolit una categoria molt important en el panorama actual de la nostra producció pictòrica.

A mida que ha anat avançant en l'expressió estrictament objectiva ha aprofundit en la visió anímica de les coses. La seva actual austeritat el porta a resultats meravellosos. Abans, explicava un bodegó, amb tota mena d'accidentacions; ara, explica encara més, amb molts menys mitjans.

En el *Cap de noi* assolix un dels moments àlgids de la seva producció. Els reflexes de la camisa blanca en el coll, la barba i els ulls, són plasmats amb notable justesa, i la vida que traspua en cada fragment de la tela és d'una intensitat impressionant.

Les altres obres exhibides conserven les acostumades qualitats distingides del artista.

FRANCESC VAYREDA

En aquesta exposició s'exhibeixen obres conegudes d'aquest enyorat artista, el qual hem perdut en el moment culminant de la seva carrera. Sols insistiré, en l'adhesió sincera, que tot temps, he sentit per l'obra d'aquest artista.

ERNEST MARAGALL

En poc temps, l'escultor Maragall ha donat un gran pas endavant. Si segueix l'avenç amb la mateixa marxa, arribarà lluny.

El seu anterior confussionisme s'ha esvaït, sense perdre la gràcia. La ingenuïtat, a vegades, inexpressiva, s'ha transformat en una emotivitat vertadera.

Ara construeix amb precisió i més solidesa. La seva tendència realista s'agermana amb una certa ponderació dels volums ben entesa.

De les tres escultures presentades, prefereixo la figura de mig cos. La figura femenina, potser li manca aquella condició que va dir En Rebull en la Conferència donada a Reus: «L'Escultura ha de tancar com una circumferència».

MARIUS GÍFREDÀ

FRANCESC ELIES

Vidres esmaltats

Vidres de Francesc Elies

En les arts aplicades, sigui la que sigui llur espècie —i fins en les pures i tot—, la qualitat que ha de posseir en primer lloc i abans que qualsevol altra, aquell que les practica, és el més estricte respecte per la matèria que n'és objecte: fusta, metall, pedra, etc.

Tot allò que consisteixi a prescindir de la matèria de què es tracti, menysprear-la, desvirtuar-la, fer-li perdre les seves característiques, en comptes de demostrar, com hi ha qui creu equivocadament, un domini de l'ofici—que en tot cas seria ben discutible quan per donar-se a conèixer ha de desobeir els manaments del seu objecte—, no palesa sinó desorientació i falta de sensibilitat de l'executant.

Cada matèria—semblarà ocios dir-ho, però mai no s'hi insistirà prop—exigeix una estricta utilització dels seus recursos propis, una tècnica, un tracte determinats. Allò d'involucrar els exigits per una dintre dels necessaris per a una altra, és caure en el més gran contursionisme, en perjudici innegable de l'obra a crear, la qual n'ha de sortir maltractada en la seva més pura essència. De la mateixa manera, cada matèria, en ésser proposada per a la decoració, exigeix

també que aquesta sigui peculiar i ajustada a la seva naturalesa.

Així, sempre ens han produït horror i fàstic aquelles produccions de qualsevol d'aquests bells oficis en les quals l'artista, a pretext d'enriquiment, d'ennobliment, de sublimació (fins això s'ha arribat a dir), de la matèria que treballen, ha fet que aquesta es quedés sense cap dels seus atributs, deixant-la convertida en una cosa sense nom, indeterminada, traspuant tota l'angúnia i tota la mesquinesa de les coses híbrides, de les coses que havent deixat d'ésser el que eren no han arribat a ésser res d'altre.

L'oblit d'aquests principis—que no ens hem pas inventat nosaltres—ha portat molts artistes per camins que no haurien tingut de petjar mai. Hem vist en aquest terreny de les arts aplicades coses veritablement esgarrifoses: hem vist plafons de ceràmica imitant la pintura a l'oli; hem vist metalls tractats com si fossin fusta; hem vist fusta imitant un metall o altre; hem vist matèries riques i nobles treballades amb una tècnica infame i indigent, hem vist matèries que requerien una tècnica simple i succinta tractades amb el preciosis-

me més desatinat que pretenent embellir enlletgia i desgraciava l'objecte. Hem vist vidres opacs, entelats, bruts, greixosos, semblants a coses innominables, exornats amb profusió de gruixos intransparents, enfargats de matèries estranyes, on tota la rica, alegre i esplèndida lluminositat del vidre net i clar era convertida en misèria, tristícia i sordidesa.

No és aquest el cas dels vidres de Francesc Elies que motiva aquest article. Elies sap el que és el vidre i com ha d'ésser-ne la primera i principal condició la transparència i la claredat; com les seves formes han d'ésser senzilles i pures, com la seva ornamentació ha d'ésser neta, clara i brillant; com tot plegat ha de donar a l'objecte una qualitat homogènia tant per les mans que el toquen com pels ulls que el veuen.

I aquestes condicions, ajudades pel més seriós i profund coneixement de l'ofici d'esfaltador que posseeix Elies, fan que les obres que surten de la seva mufa satisfacin completament l'espectador més exigent i primmirat.

Elies, però, lluny de tota preocupació d'artisteria i sense aspirar de cap manera als qualificatius sonors i retumbants, s'ha adonat que abans que la producció de peces úniques de col·lecció o de vitrina—considerant com devien pensar poc en aquestes destinacions els autors de les que avui hi contemplem—era molt més urgent necessària la redempció dels objectes d'ús corrent i quotidià de la lletjor que li domina gairebé sempre.

Elies no us parlarà mai de les sorpreses que dona el foc, dels seus secrets, dels seus misteris, ni s'estasiarà de deliqui en oferir-vos les seves produccions. Elies treballa, parla i viu en to menor, capaç com és de donar qualsevol *pinyol*, però convençut que és millor tasca la del treball consciencós presidit per la dignitat de l'ofici, que no la recerca de l'enlluernament i l'afalac del públic amb menyspreu d'aquells.

Elies, doncs, no ens ofereix uns objectes preciosament ornamentats, gratuïtament recarregats, la bellesa dels quals seria ben relativa, i llur possessió més aviat que altra cosa una molèstia per al seu propietari, que no gosaria ni tocar-los, tothora coaccionat per la consideració de llur elevat preu—justificat pel qualificatiu de peça única amb què estarien guarnits—, ajuntada a llur nulla practicitat. Elies ens dona els articles corrents i d'ús comú, útils i necessaris, amb tota la bellesa i tota la gràcia imaginables, produïts no gens menys d'una manera podríem dir més aviat industrial, cantó per on li ha interessat més d'encaminar la seva activitat per tal de redimir d'una vegada aquells objectes de l'industrialisme inintelligent i barroer.

Encara que la fotografia és ben poc per poder-se'n fer tot el càrrec, la visió de les il·lustracions que acompanyen aquest text pot servir força bé per corroborar el que diem: el joc de vidrieria de l'«Hostal del Sol», amb totes les seves peces, la deliciosa sèrie de gots, dels quals no sabríem quin triar, els gerros, els diversos altres atuells, han de donar una bona idea de la importància que té l'obra d'aquest artista.

JOAN CORTÈS I VIDAL

FRANCESC ELIES

Vidres esfaltats de l'Hostal del Sol del barri català al Poble espanyol de l'Exposició de Barcelona

EXPOSICIONS

SALA ARENYES. — Cal assenyalar l'Exposició de Bells Oficis. Vidres esfaltats, ceràmiques, joies, talles de fusta i laques realitzats pels senyors Josep Gual, P. Brugués i Mir, Valeri Corberó, Jaume Bassa i R. Sarsaneda. Cinc bons artisans i amb suficient inquietud fecundadora.

Remarcable la col·laboració dels artistes Francesc Camps i Ribera i Francesc d'A. Galí, en les laques de Sarsaneda.

SALA JOAN MERLI. — Cal subratllar la valor de l'Exposició d'obres de Jaume Mercadé i Marqués-Puig, pintors, i de Josep Granyer, escultor.

Bona matèria en les natures mortes de Marqués-Puig, aguda sensibilitat en les correspondències de color de Jaume Mercadé.

Granyer amb les seves estatuets plenes de voluntat formal s'afermà com un dels nostres escultors essencials.

SALA PARÉS. — Cal esmentar l'Exposició de l'artista sabadellenc Pere Elies. Bona concepció pictòrica més explícita en els paisatges urbans que en les figures.

JOSEP GRANYER

Escultura (Sala Joan Merli)

Cal prendre nota també de les darreres subhastes d'art. En la darrera la tela de Martí i Alsina «Els Encants Vells» assolí la xifra de 13.000 pessetes. Fou adquirida per l'eminent violoncelista Pau Casals.

GALERIES LAYETANES. — Una bona exposició de pintura vuitcentista catalana tingué lloc en aquestes Galeries. Uns quants bons Ramon Martí i Alsina, acompanyats d'obres de F. Torrecassana, B. Galofre, J. Masriera, J. Llovera, J. Berga, J. Armet, S. Junyent, E. Galwey, J. Pinazo, Joan Llimona, etc.

Cal assenyalar d'aquesta exposició l'admirable «Corbeille» de Ramon Martí i Alsina i l'aquarella de I. Llovera.

També ací exhibiren A. de Ferrater, Maria Freser, i el pintor mallorquí J. Fuster.

MIQUEL VILLÀ

La Costa de Llevant (Sala Busquets)

GALERIES DALMAU. — Anuncien per a molt aviat una sèrie d'exposicions d'art d'avantguarda.

Darrerament exhibiren ací la pintora Elvira Homs i el ceramista Salvador Vilà.

LA PINACOTECA. — Foren exhibides ací pintures de J. Terruella.

PERE ELIES

Pintura (Sala Parés)

K. TONDL

A la font (Palau de Belles Arts)

SALA BUSQUETS. — Cal esmentar la darrera exposició del pintor Miquel Villà que s'ha escaigut en aquestes galeries del Passeig de Gràcia. La Sala Busquets ens han donat amb aquesta exposició una bona mostra de pintura, d'una valor germana de la que fa algun temps ens donà amb l'exposició Gimeno—d'una valor germana, malgrat l'obra de Villà en quant a orientació estètica tingui ben poc que veure amb l'obra de l'enyorat artista tortosí.

En la pintura darrerament exhibida per Villà hom hi reconeix un aïllament tècnic i sobretot una més viva originalitat colorística.

PALAU DE BELLES ARTS. EXPOSICIÓ DEL GRAVAT I DE L'ART DEL LLIBRE TXECOESLOVAC. — Manifestació realment important mereixedora de més atenció de la que per manca d'espai podem nosaltres dedicar-li. Volem, però, encara que sigui cuita corrents remarcar la valor d'aquesta exposició, sentint no poder estudiar-la com es mereix. Cal tenir en compte que GASETA DE LES ARTS deixa de sortir durant els mesos de juliol, agost i setembre). Reconeguda d'antuvi l'importància d'aquesta manifestació d'art tradicionalment bohemí posar hauríem de fer-li únicament la reserva de l'excésu eclecticisme degut al qual les obres realment notables resten disminuïdes en llur valor.

Ens plau recordar els noms de Max Svabinski, A. Masar, Dellinger Landa, Rambousek i K. Tondl.

«LA GALERIA» MADRID. — Ací han estat exhibits els vivents dibuixos de Joan Rebull. Joan Chabàs féu un bell parlament en obrir-se l'exposició Rebull, amb la qual quedà inaugurada la nova galeria madrilenya.

GALERIE LE CENTAURE. 62. Avenue Louise-Bruxelles. — Fins el dia 22 de maig exhibí ací el nostre compratí Joan Miró, seguí més tard una exposició

Kandinsky. Del 15 a la fi del corrent *Le Centaure* organitzà una exposició del paisatge flamenc contemporani amb obres de J. Brusselmans, Creten Georges, Cn. Dehoy, P. de Kat, G. de Smet, L. de Smet, P. de Vacleroy, P. Maas, H. Malfait, C. Permeke, Ramah, P. Schirren, R. Strebelle, E. Tytgat i P. Van den Berghe.

GALERIE BERNHEIM. Jeune 89, Fg. Saint-Honoré, París. — A mig maig s'escaigué en aquesta important Galeria una retrospectiva molt completa de l'obra adorable de Berthe Morissot. Seguí a aquesta exposició la de la Col·lecció Paul Guillaume, organitzada a benefici dels Amics del Luxemburg. Era un escollit

EDGAND TYTGAT

«Le bombardou» (Galerie Le Centaure)

J. LLOVERA

Aquarel·la (Galeries Laietanes)

conjunt de pintura en el qual figuraven obres de Renoir, Cézanne, Rousseau, el burot, Matisse, Picasso, Derain, Modigliani, Vlaminck, Utrillo i Rouault.

Raoul Dufy ha mostrat ací les seves darreres obres.

GALERIE GEORGES BERNHEIM. 109 Fg. Saint-Honoré, París. — Othon Friesz ha exhibit un conjunt de la seva obra; es tracta d'una veritable consagració del artista.

PETIT PALAIS. París. — Remarcable exposició Courbet amb motiu dels cent vint anys de la naixença de l'artista.

VENDA SPIRIDON. Berlin. — Aquesta subhasta té una importància molt assenyalada per la nostra ciutat. Algunes de les obres més remarcables han estat adquirides pel senyor Francesc Cambó.

M. B.

REVISTES I LLIBRES

Variétés, revista mensual il·lustrada de l'esperit contemporani. Bruxelles. 11, Avenue du Congo. Any 1.er, n.º 11. Article remarcable.

A propos de l'art des aliénés, pel Dr. Hans Prinzhorn. Any 1.er, n.º 12. Número molt documentat dedicat a Holanda. Any 2, n.º 1.

Tripes d'or, peça en tres actes per Ferrand Crommelyncò. Curioses il·lustracions fotogràfiques dels carrers del barri «reservat» de Marsella. Revista snob del tipus *Der Querschnitt*. Anuncia un número curiós dedicat al Superrealisme.

Volnéseméry. Revista d'art mensual publicada per «Manes» la Societat dels Artistes Xecs, de Praga. Revista de propaganda de l'art modern internacional. Dóna a conèixer especialment artistes xecs, alemanys, francesos, italians i holandesos. Perfectament ben editada. Hem rebut un número de l'any 1928 i dos corresponents al 1929.

(Continuarà aquesta recensió en un dels números pròxims.)

URALITA, S. A.

Sucursal: Passeig de Gràcia, núm. 90

Presenta
la seva nova EXCLUSIVITAT d'Art:

els meravellosos vidres bufats i esmaltats de la **Vetreria Artistica Barovier & Cie., Murano (Venècia)**, la més antiga manufactura de vidres de Venècia. La fàbrica fou establerta a Murano en l'any 1290 i des de llavors la família Barovier, de pares a fills, s'ha dedicat exclusivament a la indústria del vidre elevant-la a l'art pur i creant obres insuperables de tècnica i dibuix.

La Pinacoteca

de
Gaspar Esmatges

Marc i Gravats
Saló d'exposicions

Passeig de Gràcia, 34
Telèfon 13704
B a r c e l o n a

HA SORTIT

El segon volum de la col·lecció

CATALUNYA ARTÍSTICA

dedicat al Monestir de

SANTES CREUS

Seixanta quatre il·lustracions amb text d'EDUART TODA

LLIBRERIA VERDAGUER - Rbla. del Centre, 5

(A. Domènech, S. A.)

BARCELONA

TOTA LA PRODUCCIÓ DELS PINTORS

S
A
L
A
P
A
R
É
S

R A F A E L B E N E T
M A N U E L H U M B E R T
I G N A S I M A L L O L
J O S E P M O M P O U
J O A N S E R R A
A L F R E D S I S Q U E L L A
F R A N C E S C V A Y R E D A

S
A
L
A
P
A
R
É
S

LA TROBAREU SEMPRE A LA

SALA PARÉS

PETRITXOL, 5 : TELEFON 14665

B A R C E L O N A